SUOMEN ASIANAJAJAT
FINLANDS ADVOKATER

Asianajotoimintaa koskevia säädöksiä ja ohjeita

B 17 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen asianajotoimistoissa

Suomen Asianajajien hallituksen 13.6.2025 hyväksymä opas

MIKONKATU 25
MIKAELSGATAN 25
PL 194, FI-00101 HELSINKI
PB 194, FI-00101 HELSINGFORS
INFO@ASIANAJAJAT.FI
INFO@ADVOKATER.FI
+358 (0)9 6866 120
ASIANAJAJAT.FI
ADVOKATER.FI

Sisällysluettelo

Keskeiset säädökset 3
1. Rahanpesulain soveltamisala 4
1.1 Keskeiset määritelmät 4
1.2 Rahanpesulain soveltaminen asianajotoiminnassa 5
2. Asianajotoimiston riskiarvio 8
2.1. Riskiarvion laatiminen 8
2.2 Riskiarvioon sisällytettävistä seikoista 8
2.3 Riskiarvion päivittäminen 10
2.4 Tyypillisiä riskejä, jotka liittyvät asianajotoimintaan 11
3.1 Asiakkaan määritelmä 13
3.2 Asiakkaan tunteminen 14
3.3 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen 15
3.4 Tuntemistoimien ajoittaminen 16
3.5 Kolmannen osapuolen toimet asiakkaan tuntemiseksi 17
3.6 Tuntemistiedot, niiden päivittäminen, säilyttäminen sekä poistaminen 17
3.7 Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemismenettely 19
3.8 Tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus 20
3.9 Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus 21
3.10 Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus 22
3.11 Yhteisön tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen 25
3.12 Ohje asiakkaan tuntemistoimista 27
4. Menettelyt pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi 28
4.1 Kansainvälisistä pakotteista yleisesti 28
4.2 Menettelyt pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi 29
4.3 Pakote- ja jäädyttämispäätöstarkastus käytännössä 33
4.4 Miten toimia pakote- tai jäädyttämispäätösosuman tilanteissa 33
5. Jatkuva seuranta, selonottovelvollisuus ja asiakasvaratilit 36
5.1 Jatkuva seuranta 36
5.2 Selonottovelvollisuus suhteessa asiakkaaseen 36
5.3 Selonottovelvollisuus suhteessa muuhun tahoon kuin asiakkaaseen 37
5.4 Asiakasvarojen tilit 38
6. Ilmoitusvelvollisuus 39
6.1 Velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta 39
6.2 Epäilyttäviä liiketoimia koskevien tietojen säilyttäminen 40

6.3 Salassapitovelvollisuus 40
6.4 Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa 41
6.5 Liiketoimen keskeyttäminen ja siitä kieltäytyminen 41
7. Työntekijöiden kouluttaminen ja suojeleminen 43
8. Suomen Asianajajien valvontavaltuudet ja seuraamukset 44
8.1 Valvontavaltuudet 44
8.2 Hallinnolliset seuraamukset 44
8.3 Rikosoikeudellinen vastuu 45
9. Vihje- tai ilmoitusjärjestelmä (whistleblowing) 47
9.1 Velvollisuus perustaa vihje- tai ilmoitusjärjestelmä 47
9.2 Rikkomusepäilyistä ilmoittaminen 47
9.3 Suomen Asianajajien ilmoituskanava 48

Keskeiset säädökset

1. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017), jäljempänä *rahanpesulaki* tai *ResL*

   Rahanpesulaki perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2015/849 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoittamiseen (ns. neljäs rahanpesudirektiivi), sekä

   Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2018/843 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (ns. viides rahanpesudirektiivi).

2. Valtioneuvoston asetus menettelyistä asiakkaan tuntemiseksi ja riskitekijöistä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä (929/2021), jäljempänä *rahanpesuasetus*

3. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä annettu valtioneuvoston asetus (610/2019), jäljempänä *PEP-asetus*

4. Laki eräiden Suomelle Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä (659/1967), jäljempänä *pakotelaki*

5. Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013), jäljempänä *jäädyttämislaki*

6. Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017)

7. Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annettu laki (1171/2022), jäljempänä *ilmoittajansuojelulaki*

8. Laki asianajajista (496/1958), jäljempänä *asianajajalaki*

1. Rahanpesulain soveltamisala

1.1 Keskeiset määritelmät

Rahanpesussa on kyse rikoksella hankittujen varojen alkuperän häivyttämisestä. Rahanpesua edeltää aina jokin toinen rikos, yleisimmin talous- tai huumausainerikos. Tätä kutsutaan esirikokseksi. Rahanpesussa pyritään saamaan nämä edeltävästä rikoksessa saadut varat näyttämään laillisilta. Rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 §:n mukaan:

> Rahanpesuna pidetään sellaista tahallisesti harjoitettua toimintaa, jossa rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta otetaan vastaan, käytetään, muunnetaan, luovutetaan, siirretään, välitetään tai pidetään hallussa tietoisena siitä, että ne on saatu rikollisesta toiminnasta. Toiminnan tarkoituksena on hankkia itselleen tai toiselle hyötyä. Rahanpesua on myös edellä mainitun omaisuuden, hyödyn tai näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvien määräämistoimien tai oikeuksien peittäminen tai häivyttäminen tai toisen avustaminen tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.

Rahanpesussa epäily kohdistuu varojen alkuperään (laillinen vai rikollisesti hankittu). Rahanpesun kohteena voivat olla rikollisella teolla hankitut varat, esimerkiksi huumausaineiden myynnistä saadut varat, tai rikoksen tuottama hyöty, esimerkiksi verorikoksella tai vaikkapa ihmiskaupalla saatu hyöty. Lisäksi rahanpesun kohteena voi olla edellä mainittujen sijaan tullut omaisuus, esimerkiksi rikoksella hankituilla varoilla ostettu kiinteistö. Esirikos voi puolestaan olla mikä tahansa rikos. Suomessa rahanpesu liittyy tyypillisesti petosrikoksiin (myös tietoverkkoavusteisiin petoksiin), varkauksiin, huumausainerikoksiin, velallisen rikoksiin ja verorikoksiin. On huomattava, että rahanpesun kohteena voivat olla sekä käteiset varat että tilivarat. Suomessa tapahtuvassa rahanpesussa on usein jokin kansainvälinen liityntä, mutta Suomessa pestään paljon myös täysin suomalaista alkuperää olevaa rahaa. Onnistuneen rahanpesun tuloksena rikollista alkuperää oleva omaisuus on saatettu osaksi laillista rahoitusjärjestelmää ja omaisuuden rikollinen alkuperä on pystytty häivyttämään niin, että omaisuus näyttää laillisesti hankitulta.

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan terrorismirikoksen, terroristiryhmän tai terroristin rahoittamista (rikoslain 34a luku 5 §, 5 a § ja 5 b §). Kyse on toiminnasta, jossa henkilö suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan rikoslain 34a luvussa tarkoitettua terrorismirikosta. Terrorismin rahoittamisessa epäily kohdistuu varojen käyttökohteeseen, ei alkuperään, kuten rahanpesussa. Terrorismin rahoittamiseen ei välttämättä liity esirikosta eli siihen käytetyt varat voivat olla laillisesti hankittuja.

Ilmoitusvelvollisella tarkoitetaan rahanpesulaissa tahoa, joka on lain velvoitteiden kohteena. Termi juontaa juurensa siitä, että lain velvoittamat tahot ovat, muiden velvoitteiden ohella, velvollisia tekemään ilmoituksen epäilyttävästä liiketoimesta keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle. Asianajaja tai asianajoyhtiö on rahanpesulain mukainen ilmoitusvelvollinen, samoin kuin esimerkiksi pankit ja muut oikeudellisia palveluita tarjoavat.

Rahanpesulakia sovelletaan 1 luvun 2 §:n 1 momentin 12 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajana toimivaan asianajajaan tai siinä tapauksessa, että asianajotoimintaa harjoitetaan yhtiömuodossa, asianajoyhtiöön. Jäljempänä tässä ohjeessa käytetään velvoitteiden kohteena olevasta ilmoitusvelvollisesta termiä *asianajotoimisto* ja sillä tarkoitetaan sekä elinkeinonharjoittajana toimivia asianajajia että asianajoyhtiöitä.

Suomen Asianajajat maan yleisenä asianajajayhteisönä on rahanpesulain mukainen *valvoja*. Suomen Asianajajat tekee rahanpesulain mukaista valvontatyötä kuten muut kansalliset valvontaviranomaiset.[1] On keskeistä huomata, että valvonnan kohteena ovat asianajotoimistojen menettelyjen riittävyys eli valvojan tulee arvioida, onko asianajotoimistolla riittävät menettelyt rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja hallitsemiseksi sekä asiakkaiden tuntemiseksi.

Riskiperusteisuus on keskeinen termi ja tarkoittaa käytännössä sitä, että siellä, missä riski rahanpesulle tai terrorismin rahoittamiselle on suuri, sinne on kohdistettava tehokkaampia menettelytapoja ja toimia riskien hallitsemiseksi ja vähentämiseksi. Kääntäen siellä, missä riski on matalampi, riittävät kevyemmät toimenpiteet. Kaikkiin asiakkaisiin ei tarvitse kohdistaa samanlaisia tuntemistoimia, vaan nämä voidaan ja tuleekin mitoittaa riskiperusteisesti. Toimintansa riskiperusteista arviointia ja menettelyiden riskiperusteista mitoittamista ilmoitusvelvolliset toteuttavat riskiarvion avulla. Myös valvoja kohdistaa valvontatoimiaan riskiperusteisesti.

1.2 Rahanpesulain soveltaminen asianajotoiminnassa

Voimassa oleva rahanpesulaki tuli voimaan 3.7.2017. Lailla kumottiin aikaisempi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettu laki (503/2008, jäljempänä vuoden 2008 rahanpesulaki). Rahanpesulakia ollaan parhaillaan uudistamassa.[2] Uusi laki tulee voimaan aikaisintaan vuoden 2026 aikana.

Rahanpesulakia sovelletaan lain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 12 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajana toimivaan **asianajajaan tai siinä tapauksessa, että asianajotoimintaa harjoitetaan yhtiömuodossa, asianajoyhtiöön**.[3]

Rahanpesulain asiallinen soveltamisala on kaksiosainen: **Ensinnäkin, lakia sovelletaan, kun asianajaja toimii asiakkaan puolesta tai lukuun liiketoimissa, jotka liittyvät taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen.**

Rahanpesulakia sovelletaan, kun asianajaja toimii päämiehensä *puolesta tai lukuun.* Tämä kattaa sekä asiakkaan edustamisen että avustamisen. Käsitteen *taloudelliseen toimintaan liittyvä liiketoimi* voidaan katsoa viittaavan asianajotoimeksiantoihin, joissa luodaan olosuhteet varojen siirtämiseksi tai joissa tapahtuu varojen siirtoa. Liiketoimiin, jotka liittyvät kiinteään omaisuuteen, luetaan laajasti erilaiset kiinteistöihin liittyvät liiketoimet, kuten kiinteistön vuokraus, kiinteistöjen vaihtaminen sekä kiinteistön lahjoittaminen.

Politiikka-asiakirjojen, kuten esimerkiksi tietosuojadokumentaation tai compliance-selvitysten laatimisessa ei ole kyse rahanpesulain tarkoittamasta taloudelliseen toimintaan liittyvistä liiketoimissa, eikä tällaisiin toimeksiantoihin siten sovelleta rahanpesulakia. Myöskään esimerkiksi immateriaalioikeuksien rekisteröimiseen ei sovelleta rahanpesulakia. Rahanpesulakia ei useimmiten sovelleta työoikeudellisiin toimeksiantoihin, ellei kyse ole toimeksiannosta, johon liittyy varojen siirtoa.

[1] Rahanpesulain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Finanssivalvonta, Poliisihallitus, Patentti- ja rekisterihallitus sekä Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

[2] Kokonaisuudistuksella implementoidaan AMLA-asetus, rahanpesuasetus, kuudes rahanpesudirektiivi ja rahoitustietodirektiiviin tehdyt muutokset.

[3] Muutettu lainkohta on tullut voimaan 1.4.2025. Lain aiemman sanamuodon mukaan lakia sovellettiin asianajajaan ja hänen apulaiseensa, mikä oli tulkinnanvarainen asianajoyhtiöiden osalta. Lain sanamuotoa tarkennettiin Suomen Asianajajaliiton syksyllä 2024 tekemän lakialoitteen vuoksi.

Toiseksi, rahanpesulaki soveltuu, kun asianajaja 1) osallistuu asiakkaan puolesta lain kohdassa a. - e. listattujen toimeksiantojen 2) suunnitteluun tai suorittamiseen. Soveltamisalakohdan toinen osa listaa toisin sanoen erityisiä toimeksiantotyyppejä, joiden osalta kaikenlainen asianajajan suunnitteluun tai suorittamiseen osallistuminen asiakkaan puolesta laukaisee lain soveltamisen. Lain mukaan sitä sovelletaan, kun asianajaja osallistuu asiakkaan puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai suorittamiseen:

a) Kiinteistöjen ja liiketoimintayksikköjen ostaminen ja myynti sisältää sanamuotonsa mukaisesti kiinteistöjen kaupat sekä erilaiset yrityskauppatilanteet, esimerkiksi liiketoimintakaupoissa avustamisen.

b) Asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitamiseen liittyvät toimeksiannot pitää sisällään myös erilaiset osakekaupat, kuten asunto-osakkeiden kaupat ja kattaa myös varojen vastaanottamisen asiakkaan puolesta asiakasvarojen tilille tai rahansiirron järjestämisen asiakkaan puolesta muulla tavoin.

c) Pankki-, säästö- ja arvo-osuustilien avaamiseen ja hoitamiseen liittyvät toimeksiannot.

d) Yhtiöiden perustamiseen, johtamiseen ja hallinnoimiseen tarvittavien varojen järjestelyt. Omistusjärjestelyt (esimerkiksi osakeannit tai optioannit) ja rahoitussopimusten (pääomalainat, pankkilainat, vakuusjärjestelyt) laatiminen kuuluvat tyypillisesti lain soveltamisalaan.

e) Toimeksiannot liittyen säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustamiseen, johtamiseen tai niiden toiminnasta vastaamiseen. Tämä kattaa asiakasyhteisön hallituksen jäsenenä tai muussa johtotehtävässä toimimisen työtehtävänä, omistusjärjestelyt ja yhtiöiden omistukseen liittyvät sopimusjärjestelyt (esimerkiksi osakassopimukset) sekä hallituksen, johtoryhmän tai toimitusjohtajan vaihtamista tai asettamista koskevat päätökset ja sopimukset. Lisäksi toimitusjohtajasopimusten laatiminen kuuluu lain soveltamisalaan, sillä se liittyy yhtiöiden johtamiseen. Yhtiökokouksessa puheenjohtajana toimimista ei kuitenkaan katsota yhtiön johtamiseksi.

Rahanpesulakia ei sovelleta lain 1 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan **oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamisessa.** Näihin tehtäviin luetaan varsinaisten oikeudenkäyntiin liittyvien tehtävien lisäksi oikeudellinen neuvonta koskien:

- asiakkaan oikeudellista asemaa esitutkinnassa rikoksen johdosta;
- asiakkaan oikeudellista asemaa asian muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa; tai
- oikeudenkäynnin käynnistämistä tai sen välttämistä.

Välimiesmenettelyssä asianajaja toimii oikeudenkäyntiasiamiehenä, joten välimiesmenettelyt eivät kuulu rahanpesulain soveltamisalaan.

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 12 kohdassa lueteltuihin liiketoimiin ja kiinteistön kauppoihin liittyvien hakemusasioiden hoitaminen tuomioistuimissa ja muiden niihin liittyvien asioiden hoitaminen viranomaisissa eivät ole poikkeuksen piiriin kuuluvia oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtäviä (HE 25/2008 vp, s. 38). Tällaisiin toimeksiantoihin sovelletaan siten rahanpesulakia.

Myöskään oikeudenkäyntiasiat, joissa on kyse valeoikeustoimista, eivät kuulu poikkeuksen piiriin ja niihin sovelletaan siten rahanpesulakia. Tekaistusta oikeudenkäynnistä on kyse, kun riita-asia ei ole todellinen vaan se on luotu rahan pesemiseksi. Riita-asia saattaa perustua kirjalliseen sopimukseen, joka ei ole todellinen tai muuhun korvausvelvollisuuden aiheuttamaan tapahtumaan. Tällöin osapuolet yhdessä luovat rahansiirrolle näennäisesti laillisen perusteen esimerkiksi vahingonkorvauksen muodossa tai hyväksyvät määrältään todellisen vahingon ylittävän korvauksen määrän.

Perhe- ja jäämistöoikeudellisissa toimeksiannoissa rahanpesulain soveltaminen on rajoitettua ja tulkinnanvaraista. Lakia sovelletaan Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan puolesta laaditaan *varallisuusoikeudellisia asiakirjoja.* Sen sijaan rahanpesulakia ei sovelleta esimerkiksi lapsen huoltoa- ja tapaamisoikeutta koskeviin asioihin. Tilanteisiin, joissa asianajaja toimii kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana, konkurssipesän pesänhoitajana tuomioistuimen määräyksellä, sovelletaan rahanpesulakia vain rajoitetusti (ks. kohdat 3.1 ja 5.3).

Asianajotoimiston on tärkeää olla valppaana tilanteissa, joissa toimeksiannon luonne muuttuu kesken toimeksiannon hoitamisen. Tällöin alun perin rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle jäävä toimeksianto saattaa muuttua toimeksiannoksi, johon sovelletaan rahanpesulakia. Esimerkiksi oikeudenkäyntiasiamiestoimeksianto voi muuttua asiaksi, jossa ei ole kyse enää oikeudenkäyntiasiamiestehtävästä.

Rahanpesulain soveltamisala määräytyy asianajajien kohdalla aina rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 12 kohdan perusteella, ei muiden saman momentin alakohtien perusteella. Näin on myös silloin, kun asianajaja tarjoaa veroneuvontapalveluita tai osallistuu konkurssipesän pesänhoitajana tai kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana pesän irtaimen tai kiinteän omaisuuden myyntiin.

Koska lain soveltamisala on asianajajien osalta määritelty varsin epäselvästi, Suomen Asianajajien tulkinnan mukaan asianajotoimiston kannattaa soveltaa rahanpesulakia mieluummin laajentavasti kuin suppeasti.

2. Asianajotoimiston riskiarvio

2.1. Riskiarvion laatiminen

Asianajotoimiston on rahanpesulain 2 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan laadittava kirjallinen riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi (jäljempänä *riskiarvio*). Riskiarvion laadinnassa on otettava huomioon asianajotoiminnan koko, luonne ja laajuus. Riskiarvion tulee kattaa koko asianajotoimiston rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

Riskien arvioinnin tarkoituksena on arvioida, **miten asianajotoimiston tarjoamia palveluita voitaisiin käyttää hyväksi rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen.** Asianajotoimiston tulee arvioida, miten toimistoa voitaisiin käyttää välikätenä rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa tai miten toimiston tarjoamat palvelut voisivat mahdollistaa tällaisen toiminnan. Lisäksi asianajotoimiston tulee arvioida, millä tavoin toimisto voi hallita ja pienentää mahdollisia riskejä.

Riskiarvio on väline rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi ilmoitusvelvollisen omassa toiminnassa. Riskiarvion tarkoitus on saada jokainen asianajotoimisto tunnistamaan ja ymmärtämään omaan toimintaansa liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Myös ilmoitusvelvollisen riskienhallintakeinojen oikeanlainen mitoittaminen edellyttää, että riskit on asiamukaisesti arvioitu. Rahanpesulaissa on useita velvoitteita, joiden asianmukainen noudattaminen edellyttää riskien arviointia. Esimerkiksi ilmoitusvelvollisen tulee noudattaa asiakkaan tuntemista koskevia velvoitteitaan riskiperusteisesti koko asiakassuhteen ajan.

Riskiarviossa tulee arvioida toimintaan kohdistuvia riskejä mahdollisimman objektiivisesti. Tyypillisesti riskejä arvioidaan kolmiportaisesti; matala, normaali ja korkea. Riskiarvion tarkoituksena ei ole, että ilmoitusvelvollinen sen avulla osoittaisi, ettei sen harjoittamaan toimintaan kohdistu lainkaan riskejä tai että riski olisi matala. On esimerkiksi täysin hyväksyttävää, että asianajotoimisto palvelee myös korkean riskin asiakkaita, mikäli toimistolla on vastaavasti riittävän tehokkaat riskienhallintamenetelmät.

Jos asianajotoimisto on osa konsernia[4], konsernilla tulee olla yhteiset sisäiset menettelytavat rahanpesulain noudattamiseksi (katso tarkemmin rahanpesulain 9 luvun 1 §).

Valvojana Suomen Asianajajat edellyttää, että asianajotoimiston riskiarviosta käy ilmi toimiston perusteltu näkemys siitä, miten sen tarjoamia asianajopalveluita voidaan käyttää hyväksi rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa. Lisäksi valvottavan on kuvattava sen käytössä olevat riskienhallintakeinot. Suomen Asianajajat noudattaa riskiperusteista lähestymistapaa valvonnassaan myös riskiarvioiden osalta. Riskien arvioinnin laajuudessa tulee huomioida asianajotoimiston toimintaan liittyvä riskitaso ja riskiarvion tulee kattaa toimiston toimintaan liittyvät riskit. Korkeariskisiä toimeksiantoja hoitavan toimiston riskiarvion tulee olla laajempi, kuin toimistolla, jonka toimintaan liittyvät riskit ovat vähäisempiä tai joka hoitaa vain vähän rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvia toimeksiantoja.

2.2 Riskiarvioon sisällytettävistä seikoista

Rahanpesulain esitöiden mukaan riskiarvion sisällöstä ei säädetä lain tasolla tarkemmin, jotta ilmoitusvelvolliset saavat riittävän liikkumavaran riskiarvion laatimiseen.[5] Riskiarvion laatimisen menetelmä ja riskiarvion muoto jäävät siten kunkin ilmoitusvelvollisen asianajotoimiston harkintaan.

[4] Konsernilla tarkoitetaan yritysten ryhmää, johon kuuluu emoyritys, sen tytäryritykset ja yritykset, joissa emoyrityksellä tai sen tytäryrityksillä on omistusyhteys, sekä yrityksiä, jotka ovat yhteydessä toisiinsa direktiivin 2013/34/EU 22 artiklassa tarkoitetulla tavalla.
[5] HE 228/2016 vp, s. 100—101.

Riskiarviota laadittaessa lähtökohdaksi otetaan oman toiminnan luonne, koko ja laajuus. Riskiarviossa tuleekin alussa kuvata, millaisia palveluita ja tuotteita toimisto tarjoaa sekä, millaisia asiakkaita toimistolla on.

Riskiarvion tulee sisältää arvio toimeksiantoihin, asiakkaisiin tai asiakkaiden liiketoimintaan ja teknologian kehitykseen liittyvistä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeistä. Riskiarviossa tulee huomioida toimiston oman toiminnan kannalta relevanteilta osin rahanpesuasetuksen säännökset riskitekijöistä.

Lisäksi riskiarvion tulee sisältää arvio maantieteellisistä riskeistä. Maantieteellisten riskien arvioinnissa tulee huomioida toimiston kansainvälisen toiminnan laajuus ja Suomen sijainti Euroopan unionin ulkorajamaana. Maantieteellinen riski voi liittyä kansainvälisten liikejuridiikkatoimeksiantojen lisäksi myös esimerkiksi perheoikeudellisiin toimeksiantoihin, jos kuolinpesän osakas asuu korkean riskin valtiossa. Riskiarviossa tulee maantieteellisten riskien osalta huomioida rahanpesulain 13 a §:ssä mainitut Euroopan komission yksilöimät korkean rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin valtiot[6] sekä rahanpesuasetuksen 11 § maantieteellisesti tavanomaista suuremmista riskitekijöistä.

> Rahanpesuasetuksen nojalla korkean riskin valtioiksi tulee asetuksen 11 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella katsoa ainakin taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n alaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän Financial Action Task Forcen (jäljempänä *FATF*) niin sanotulle mustalle listalle (High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action) sekä niin sanotulle harmaalle listalle (Jurisdictions Under Increased Monitoring) merkityt Euroopan talousalueen (ETA-alue) ulkopuoliset valtiot. [7] FATF listaa mustalle listalle valtioita, joissa se katsoo olevan vakavia strategisia puutteita rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa. Harmaan listan valtion pyrkivät aktiivisesti korjaamaan näitä strategisia puutteitaan. FATF on kuitenkin Suomen maa-arvioissa katsonut, että myös FATF:n harmaalle ja mustalle listalle merkityt ETA-alueeseen kuuluvat valtiot tulee katsoa korkeariskisiksi.[8] Suomen Asianajajat katsookin, että ETA-alueeseen kuuluvat valtiot, jotka on listattu FATF:n mustalle tai harmaalle listalle, tulee katsoa korkeariskisiksi.
>
> Rahanpesuasetuksen 11 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella korkean riskin valtioiksi tulee katsoa veroasioissa yhteistyöhaluttomia lainkäyttöalueita koskevaan EU:n luetteloon merkityt maat.[9]
>
> Lisäksi korkean riskin valtioiksi tulee rahanpesuasetuksen mukaan katsoa muun muassa asetuksen 11 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti Euroopan talousalueen ulkopuoliset valtiot, joihin kohdistuu Euroopan unionin tai Yhdistyneiden kansakuntien määräämiä pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia toimenpiteitä.[10]

Asianajotoimiston on tärkeä tietää, mitkä valtiot ovat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen näkökulmasta korkean riskin valtioita, jotta asianajaja osaa soveltaa tehostetun tuntemisen menettelyitä, kun toimeksiannolla on yhteys tällaiseen valtioon. Korkean riskin maissa ei esimerkiksi ole tehokkaita rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmiä tai niissä on huomattavasti lahjontaa tai muuta rikollista toimintaa. Korkean riskin maat voivat esimerkiksi myöntää passeja väärän henkilöllisyyden perusteella tai rahaa vastaan. Myös jotkut Euroopan

[6] Ajantasainen luettelo komission yksilöimistä korkean rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin valtioista löytyy osoitteesta https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-international-level_en
[7] Ajantasainen musta lista ja harmaa lista löytyvät osoitteesta https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.html
[8] FATF Finland Mutual Evaluation Report 4/2019, s. 188.
[9] Luettelo löytyy osoitteesta https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/#countries
[10] Tällaiset valtiot löytää EU:n sanktiokarttapalvelusta osoitteesta: https://www.sanctionsmap.eu/#/main

unionin valtiot saattavat myöntää niin sanottuja kultaisia oleskelulupia ja passeja kolmansien maiden kansalaisille rahaa vastaan.[11] Tämä on hyvä huomioida arvioitaessa asiakkaaseen liittyvää riskiä.

Riskiarviossa tulee lisäksi arvioida toimiston omaan toimintaan liittyviä haavoittuvuuksia, joita rikolliset tahot voisivat yrittää käyttää hyväkseen rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa. Haavoittuvuuksia voivat olla esimerkiksi luottamus henkilökohtaisesti tunnettuihin pitkäaikaisiin asiakassuhteisiin, rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamisen vaikeus, kielitaidon puute, liiallinen luottamus ulkoisiin tietolähteisiin sekä tuntemistoimiin liittyvien rutiinien puute toimeksiannoissa, joita toimisto hoitaa vain harvoin.

Riskiarviossa tulee lisäksi arvioida, missä tilanteissa toimiston palveluita voitaisiin käyttää hyväksi pakotteiden tai jäädyttämispäätösten kiertämiseen. Arviossa voi hyödyntää ulkoministeriön laatimaa käytännön ohjeistusta pakotteiden kiertämisen havaitsemisesta.[12]

Riskien arvioinnissa ja riskiarvion laatimisessa voi hyödyntää lähteenä muun muassa ylikansallista riskiarviota, Suomen kansallista riskiarviota, Suomen Asianajajien valvojakohtaisen riskiarvion julkista yhteenvetoa, rahanpesun selvittelykeskuksen julkaisemaa listaa rahanpesuindikaattoreista sekä FATF:in julkaisemaa ohjeistusta riskiperusteisesta lähestymistavasta oikeudellisen alan ammattilaisille. **On kuitenkin hyvin tärkeää huomioida, että riskien arvioinnin tulee perustua asianajotoimiston omaan toimintaan liittyviin riskeihin ja niiden arviointiin.**

Riskiarviota ei tarvitse automaattisesti toimittaa Suomen Asianajajien toimistoon. Suomen Asianajajat pyytää asianajotoimiston riskiarvion toimistotarkastusten yhteydessä tai muutoin, kun se on valvonnan kannalta tarpeellista.

Laki edellyttää, että jokaisella asianajotoimistolla on riskiarvio. Velvollisuus koskee kaikkia asianajajia ja asianajotoimistoja. Vaikka asianajotoimisto hoitaisi vain oikeudenkäyntiasiamiestehtäviä, joihin ei sovelleta rahanpesulakia, asianajotoimiston tulee Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan laatia riskiarvio, jossa arvioidaan, missä tilanteissa laki voisi tulla sovellettavaksi. Tällöin riittää hyvinkin lyhyt riskiarvio. Asianajotoimiston tulee pystyä perustelemaan riskiarviossa se, miltä osin rahanpesulaki soveltuu toimintaan. Lisäksi asianajotoimiston tulee pystyä seuraamaan asiakassuhteessa tapahtuvia muutoksia ja epäilyttäviä liiketoimia eli toimistolla tulee olla menettelyt seurannan toteuttamiseen. Asianajotoimistolla tulee lisäksi aina olla menettelyt pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi.

2.3 Riskiarvion päivittäminen

Rahanpesulain 2 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan riskiarvio on päivitettävä säännöllisesti. Laki ei anna konkreettista ohjetta siihen, mitä voidaan pitää riittävän säännöllisenä päivittämisenä. Ajantasaisuuden tarkistamiseksi on hyvä olla olemassa menettelytavat ja useamman asianajajan toimistossa tulee nimetä henkilö, joka vastaa riskiarvion säännöllisestä päivittämisestä.

Valvontakäytännössään Suomen Asianajajat on katsonut, että riskiarvion ajantasaisuus on hyvä käydä läpi vuosittain ja riskiarviota on tarvittaessa päivitettävä. Valvontakäytännössä useamman vuoden mittaista tarkasteluväliä on joka tapauksessa pidetty liian pitkänä.

---

[11] Katso esimerkiksi komission kertomus sijoittajien kansalaisuus- ja oleskeluoikeusjärjestelyistä Euroopan unionissa on saatavissa osoitteessa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52019DC0012

[12] Ohjeistus on saatavilla ulkoministeriön internetsivuilta osoitteessa https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/kaytannonohjeita-yrityksille-pakotteiden-kiertamisen-tunnistamiseksi-ja-ehkaisemiseksi

Riskiarvio tulee päivittää, jos ilmoitusvelvollisen toiminnassa tai riskitekijöissä tapahtuu muutoksia. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi toiminnan laajentuminen uudelle maantieteelliselle alueelle, uudet asiakasryhmät, uudenlaisten palvelujen tai toimeksiantojen tarjoaminen, uudet jakelukanavat palveluille sekä käytettävässä teknologiassa tapahtuvat muutokset. Riskiarviota on myös päivitettävä, jos rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaan sääntelyyn tehdään sellaisia muutoksia, jotka vaikuttavat ilmoitusvelvollisen toimintaan.

Riskiarviosta tulee käydä ilmi, koska se on laadittu ja koska sitä on päivitetty. Riskiarvion ajantasaisuuteen liittyvä arviointi ja arvioinnin perusteet tulee dokumentoida, vaikka päivittämiselle ei katsota olevan tarvetta. Hyvä tapa on merkitä asiakirjaan muutoshistoria, ei vain viimeisin päivitys. Näin asianajotoimisto voi osoittaa valvojalle, että riskiarviota on päivitetty säännöllisesti. Lisäksi Suomen Asianajajat edellyttää, että riskiarvio on asianajoyhtiön hallituksen tai vastuunalaisen yhtiömiehen hyväksymä.

Useamman kuin yhden hengen asianajotoimistossa tulee rahanpesulain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisesti nimetä johdosta henkilö, joka vastaa rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvonnasta toimistossa. Riskiarvioon tulee tehdä merkintä siitä, kuka vastaa tästä valvonnasta.

2.4 Tyypillisiä riskejä, jotka liittyvät asianajotoimintaan

Asianajotoimiston tulee riskiarviota laatiessaan miettiä, miten rikolliset tahot voisivat käyttää hyväksi toimiston palveluita laittoman rahan pesemisessä ja millaisissa toimiston hoitamissa toimeksiannoissa rahanpesu tai terrorismin rahoittaminen olisi mahdollista. Asianajotoimiston tulee tunnistaa, mitkä ovat sellaisia hälytysmerkkejä, jotka voivat viitata siihen, että toimeksiannon yhteydessä toteutettavassa järjestelyssä voi olla kyse rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta.

Toimeksiannot, joihin voi liittyä riskitekijöitä:

- Yritysjärjestelyt, jotka vaikeuttavat tosiasiallisen edunsaajan tai määräysvallan käyttäjän tunnistamista
- Yritysten liiketoimintaan liittyvät monimutkaiset tai epätavanomaiset omistus-, maksu- ja rahoitusjärjestelyt, joille ei vaikuta olevan liiketaloudellista perustetta
- Yritysten perustamiset ulkomaille ilman liiketaloudellista perustetta
- Kiinteistökauppoihin liittyvät monimutkaiset tai epätavanomaiset omistus-, maksu- ja rahoitusjärjestelyt
- Asiakas haluaa perustaa tai ostaa yhtiön, jonka liiketoiminnan tarkoitus on epäilyttävä tai jolla ei näytä olevan suhdetta hänen normaaliin ammatti- tai liiketoimintaansa eikä hän pysty antamaan tälle riittävää selitystä
- Toimeksiannot, joihin liittyy monimutkaisia tai epätavanomaisia varallisuusjärjestelyjä
- Toimeksiannot, joissa on liittymä korkeariskiseen valtioon
- Asiakasvaratilille tehtävät suoritukset, joista ei ole sovittu ennalta tai jotka ylittävät sovitun määrän
- Kuolinpesään perunkirjoituksessa ilmoitettava omaisuus on selkeästi epäsuhteessa vainajan sosioekonomiseen asemaan nähden
- Kuolinpesään kuuluvan omaisuuden lunastus pesän ulkopuolisilla varoilla, kun maksujärjestelyt poikkeavat tavanomaisesta
- Yhdistysten tai säätiöiden perustaminen epätavanomaisissa olosuhteissa (liittyy erityisesti terrorismin rahoittamiseen)
- Virtuaalivaluutan käyttäminen
- Liiketoimi toteutetaan huomattavana käteissuorituksena
- Varojen alkuperää ei pystytä luotettavasti selvittämään tai liiketoimessa käytettävät varat ovat huomattavassa epäsuhteessa asiakkaan sosioekonomiseen asemaan nähden

- Ilman henkilökohtaista läsnäoloa hoidetut toimeksiannot, joissa asiakkaan henkilöllisyyttä ei voida todentaa vahvalla sähköisellä tunnistautumisella
- Rajat ylittävään toimintaan liittyy epäilyttäviä piirteitä ja varoja siirretään ulkomaiselle tilille tai ulkomaiselta tililtä
- Ulkomaan kansalainen tekee kiinteistösijoituksia ilman yhteyttä Suomeen tai sijoitukset ovat epäsuhteessa asiakkaan sosioekonomiseen asemaan
- Asiakasvaratilille tai asiakasvaratililtä maksetaan asiakkaan nimissä maksuja, jotka ovat peräisin henkilöiltä, rahoituslaitoksilta tai yhtiöiltä, jotka asuvat tai sijaitsevat ns. riskimaissa, jotka ovat tunnettuja tiukasta pankkisalaisuudesta, suotuisasta verotusjärjestelmästä, huumeiden tuotannosta tai kuuluvat FATF:n mustalle tai harmaalle listalle
- Veronkiertoon pyrkivät järjestelyt
- Valeoikeustoimet, joissa riita-asia ei ole todellinen vaan se on tekaistu rahan pesemiseksi ja osapuolet pyrkivät luomaan rahansiirolle näennäisesti laillisen perusteen. Rahanpesu on kätketty riita-asiaan, kirjalliseen sopimukseen tai näennäiseen vahingonkorvaukseen.

Asiakkaisiin ja näiden liikekumppaneihin liittyvät riskit

- Asianajaja valitaan erityisen kaukaa asiakkaasta tai liiketoimesta ilman liiketaloudellista syytä
- Yritysasiakkaan omistusrakenne mahdollistaa todellisen toiminnan ja toimijoiden piilottamisen ja on tarpeettoman monimutkainen suhteessa yrityksen harjoittamaan liiketoimintaan
- Yritys toimii ns. perinteisen harmaan talouden toimialalla, jossa rahanpesuriski on korkea (esim. turkis- ja taidehuutokauppa, rakennus-, kuljetus- ja ravitsemusala) ja toimialalla käteisen rahan käyttö on runsasta
- Asiakkaan harjoittaman liiketoiminnan kohde on epämääräinen, esimerkiksi tuotteita tai palveluita ei ole selvästi kuvattu esimerkiksi yhtiöjärjestyksessä tai palvelukuvauksessa
- Asiakas tai sen liikekumppani on rekisteröity ns. veroparatiisivaltioon[13] tai sen maksuliike ohjautuu veroparatiisivaltion kautta
- Henkilökohtaisten varojen hallintaan käytetään oikeushenkilöä tai oikeudellisia järjestelyjä
- Asiakas on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani
- Sellainen kolmas osapuoli maksaa toimiston laskun, joka on tuntematon tai jolla ei ole ilmeistä yhteyttä liiketoimeen
- Asiakas kieltäytyy tai on haluton toimittamaan riittäviä tuntemistietoja
- Asiakkaalla on maksuhäiriömerkintöjä
- Asiakasyritys käyttää toiminnassaan pitkiä alihankintaketjuja toimialoilla, joihin voi liittyä riski ihmiskaupasta

Maantieteelliset riskitekijät

- Asiakas, asiakkaan tuote tai asiakkaan palvelu sijaitsee korkean riskin maassa
- Asiakkaalla tai toimeksiannolla on liittymä valtioon, joka myöntää oleskelulupia tai kansalaisuuksia kolmansien maiden sijoittajille sijoituksia vastaan[14]

[13] Veroparatiisivaltioina pidetään perinteisesti Panamaa, Bahamasaaria, Bermudaa ja Caymansaaria. EU:n komissio on julkaissut listan alueista, jotka ovat yhteistyöhaluttomia EU:n kanssa verotusasioissa, eivätkä sitoudu OECD:n verovälttelyn vastaisiin toimiin. Komissio on lisäksi julkaissut harmaan listan alueista, jotka ovat luvanneet muuttaa verotuspolitiikkaansa ja joiden toimintaa EU aikoo jatkossa seurata.
[14] Komission kertomus sijoittajien kansalaisuus- ja oleskeluoikeusjärjestelyistä Euroopan unionissa on saatavissa osoitteessa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52019DC0012

3. Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tunteminen tarkoittaa, että asianajaja tietää asiakkaastaan ja hänen toimintatavoistaan riittävästi, pystyäkseen havaitsemaan asiakkaan toiminnassa poikkeamia ja estämään siten epäilyttävää toimintaa, kuten rahanpesua tai terrorismin rahoittamista.

3.1 Asiakkaan määritelmä

Asiakkaan tuntemiseen liittyvistä menettelyistä on säädetty rahanpesulain 3 luvussa. Jos asianajajan toimeksianto on sellainen, että siihen sovelletaan rahanpesulakia, asianajajan on *tunnettava asiakkaansa* rahanpesulain määrittämällä tavalla. Tuntemisvelvollisuus kohdistuu asianajajan asiakkaaseen. Lisäksi asianajaja joutuu tietyissä tilanteissa kohdistamaan tuntemistoimia myös muihin toimeksiannon osapuoliin kuin omaan päämieheensä.

Olennaista onkin tällöin se, ketä pidetään asiakkaana. Rahanpesulaki ei sisällä asiakkaan määritelmää. Suomen Asianajajat katsoo, että asianajajan rahanpesulain mukainen asiakas on asianajajan päämies.

> Kun asianajaja toimii kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana taikka konkurssipesän pesänhoitajana, asiakkaan määritteleminen voi olla haastavaa. Suomen Asianajajat katsoo, että tilanteissa, joissa asianajaja toimii kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana taikka konkurssipesän pesänhoitajana tuomioistuimen määräyksellä, ei asianajajalla ole varsinaista rahanpesulain mukaista asiakasta, joka tulisi tuntea rahanpesulain mukaisesti.
>
> Jos asianajaja sen sijaan avustaa esimerkiksi kuolinpesän osakasta riitaisessa perinnönjaossa tai puolisoa riitaisessa osituksessa, rahanpesulakia ei sovelleta toimeksiantoon, koska kyse on rahanpesulain 1 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitetusta oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävästä. Jos toimeksianto muuttuu riita-asiasta varallisuusoikeudellisen sopimuksen laatimiseksi, toimeksiantoon suositellaan sovellettavaksi rahanpesulain säännöksiä asiakkaan tuntemisesta.
>
> Mikäli tuomioistuin ei ole antanut kuolinpesän pesänselvittäjän tai -jakajan määräystä, perunkirjoituksessa katsotaan pesän ilmoittaja rahanpesulain mukaiseksi asiakkaaksi, joka asianajajan tulee tuntea rahanpesulain mukaisesti. Muut pesän osakkaat tulee tunnistaa sukuselvityksestä.
>
> Perinnönjaossa, joka tehdään osakkaiden välisenä sopimusjakona, ja asianajaja edustaa kaikkia pesän osakkaita, asiakkaita ovat kaikki kuolinpesän osakkaat tai osakkaan edustaja, jos osakas on vajaavaltainen tai osakkaalle on määrätty edunvalvoja. Mikäli asianajaja edustaa vain yhtä kuolinpesän osakkaista, vain tätä on pidettävä myös rahanpesulain mukaisena asiakkaana.
>
> Kuolinpesän pesänselvittäjän ja -jakajan sekä konkurssipesän pesänhoitajan tulee kuitenkin noudattaa rahanpesulain selonottovelvollisuutta kuolin- tai konkurssipesän omaisuutta realisoitaessa. Katso tästä velvollisuudesta lisää kohdasta 5.3.

Mikäli asianajotoimiston laskun maksaa kolmas osapuoli, jolla ei ole *ilmeistä* yhteyttä liiketoimeen tai toimeksiantoon, tulee myös tästä osapuolesta hankkia riskiperusteisesti rahanpesulain mukaiset tuntemistiedot. Kolmannella osapuolella on ilmeinen yhteys liiketoimeen esimerkiksi silloin, kun rahoituksen saaja maksaa rahoitussopimusta koskevan toimeksiannon laskun tai emoyhtiö maksaa tytäryhtiönsä laskun. Lisäksi on syytä huomata, että rahanpesuasetuksen 6 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan tällaiseen tilanteeseen voi liittyä tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski.

Asiakkaan tuntemisen lisäksi asianajajan on noudatettava rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentin mukaista *selonottovelvollisuutta*. Selonottovelvollisuus edellyttää, että asianajaja hankkii tietyissä tilanteissa rahanpesulain mukaisia **tuntemistietoja myös sellaisista tahoista, jotka eivät ole asianajajan asiakkaita**. Selonottovelvollisuus voi kohdistua esimerkiksi toimeksiannon vastapuoleen tai omaisuuden ostajaan. Näin on esimerkiksi tilanteissa, joissa asianajaja toimii kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana taikka konkurssipesän pesänhoitajana ja myy pesän omaisuutta. Lue selonottovelvollisuudesta lisää kohdasta 5.3.

Toimeksianto ja asiakassuhde voidaan perustaa myös toisen asianajotoimiston pyynnöstä (jäljempänä *lähettävä toimisto*). Mikäli lähettävä toimisto *ohjeistaa* toimeksiannon vastaanottavaa toimistoa toimimaan lähettävän toimiston päämiehen puolesta, Suomen Asianajajat katsoo, että näissä tilanteissa vastaanottavalla toimistolla on kaksi asiakasta, lähettävä toimisto sekä loppuasiakas. Tätä tilannetta ei synny, jos lähettävä asianajotoimisto vain *välittää* eli referoi asiakaan vastaanottavalle toimistolle. Loppuasiakkaana voidaan pitää sitä, kenen puolesta lähettävä toimisto toimii tai kuka hyötyy toimeksiannon hoitamisesta.

> Vastaanottava toimisto voi pyytää loppuasiakasta koskevia tuntemistietoja lähettävältä toimistolta, mutta sen on itse arvioitava niiden oikeellisuus. Vastuu tuntemistietojen oikeellisuudesta on aina vastaanottavalla toimistolla.
>
> Asianajotoimiston tulee arvioida loppuasiakkaan lisäksi lähettävään toimistoon liittyvät riskit ja toteuttaa sen tunteminen riskiperusteisesti[15]. Velvollisuus tuntea lähettävä toimisto on korostunut silloin, kun se maksaa asianajajalle toimeksiannon hoitamista koskevan laskun.
>
> Mikäli toimeksiannon vastaanottava toimisto kuuluu samaan konserniin lähettävän toimiston kanssa, vastaanottavan toimiston ei tarvitse erikseen tuntea loppuasiakasta, eikä toimeksiannon lähettävää toimistoa tilanteissa, joissa toimeksiantosopimuksen asiakkaan kanssa on tehnyt vain toimeksiannon lähettävä toimisto, eikä vastaanottavalla toimistolla ole yhteyttä loppuasiakkaaseen.
>
> Jos vastaanottavaa toimistoa pyydetään avaamaan toimeksianto pelkästään toisen asianajotoimiston, eikä loppuasiakkaan nimiin, on syytä tiedustella, mihin tarkoitukseen ja kenelle toimeksiantoa ollaan suorittamassa. Tämä on tarpeen myös esteellisyyksien selvittämistä varten.

Rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 1 momentissa erotetaan toisistaan *vakituinen* ja *satunnainen* asiakas. Tällä jaottelulla on merkitystä tuntemisvelvollisuuden kannalta. Voimassa olevan rahanpesulain esitöissä ei ole avattu käsitteiden sisältöä. Kumotun rahanpesulain esitöiden mukaan vakituisella asiakassuhteella tarkoitetaan pysyväisluonteista suhdetta tai suhdetta, jonka yhteydenottohetkellä oletetaan tulevan pysyväksi. Tällainen asiakassuhteen perustaminen voi esitöiden mukaan olla esimerkiksi tilin avaaminen, luottosopimuksen solmiminen, rahasto-osuuden merkitseminen, arvopaperinvälitys- tai toimeksiantosopimuksen solmiminen.[16] Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan asiakas, joka solmii asianajotoimiston kanssa toimeksiantosopimuksen, on siten vakituinen asiakas, vaikka kyse olisi kertaluonteisesta toimeksiantosopimuksesta. Asianajajalla voi siten olla vain vakituisia asiakkaita.

3.2 Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan *tunteminen* on rahanpesulain mukainen yläkäsite, joka pitää sisällään kaikki rahanpesulain mukaiset erilaiset tuntemistoimet. Asiakkaan tuntemista koskeviin toimenpiteisiin kuuluvat ainakin:

- asiakkaan *tunnistaminen* ja tämän henkilöllisyyden *todentaminen*

[15] Lähettävään toimistoon liittyvien riskien arviointiin vaikuttaa esimerkiksi se, onko toimisto entuudestaan tuttu tai nimekäs toimija ja missä toimisto sijaitsee. ETA-alueen ulkopuolella sijaitsevaan entuudestaan tuntematon toimisto on syytä tuntea tehostetummin.
[16] HE 25/2008 vp, s. 42.

- asiakkaan edustajan tunnistaminen ja tämän henkilöllisyyden todentaminen sekä sen varmistaminen, että edustajalla on oikeus toimia asiakkaan puolesta
- tosiasiallisten edunsaajien tunnistaminen ja tarvittaessa näiden henkilöllisyyden todentaminen
- sen toteaminen, onko asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani
- asiakkaan ja asiakkaan tosiasiallisen edunsaajan toimintaa, liiketoiminnan laatua ja laajuutta sekä palvelun tai tuotteen käyttämisen perusteita koskevien tietojen hankkiminen
- asiakassuhteen jatkuva seuranta.

Näitä asiakkaan tuntemistoimia käsitellään tarkemmin ohjeen kohdissa 3.3 – 3.11.

3.3 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Asiakkaan *tunnistamisella* tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden selvittämistä asiakkaan toimittamien tietojen perusteella. Asiakkaan henkilöllisyys voidaan selvittää asiakkaan suullisesti antamien tietojen perusteella tai asiakkaan esittämästä asiakirjasta esimerkiksi virkatodistuksesta.

Henkilöllisyyden todentamisella tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden varmistamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella. Suomessa henkilöllisyyden todentamisasiakirjoja ovat passi ja henkilökortti. Tämän lisäksi Suomessa todentamisasiakirjoiksi hyväksytään yleisesti ajokortti sekä kuvallinen Kela-kortti. Kun kyseessä on ulkomaalainen henkilö, asiakkaan henkilöllisyys voidaan todentaa kansallisesta passista tai ETA-alueen viranomaisen myöntämästä henkilökortista.[17]

Oikeushenkilön kohdalla henkilöllisyyden todentamisella tarkoitetaan oikeushenkilön olemassaolon varmistamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämistä rekistereistä saatavat tiedot.

Koska yleisen tietosuoja-asetuksen[18] 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä, tulee asiakkaan henkilöllisyys käytännössä todentaa aina, kun asiakkaan henkilötunnus tallennetaan asianajajan laatimiin asiakirjoihin ja asianajotoimiston asiakasrekisteriin, vaikka kyse ei olisikaan rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvasta toimeksiannosta. Asiakkaan henkilöllisyyden todentaminen on tärkeää myös asianajajalaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden varmistamiseksi, jotta asianajaja voi varmistua asiakkaan oikeudesta saada toimeksiantoon liittyviä tietoja.

Edustajan toimiessa asiakkaan lukuun asianajajan tulee tunnistaa ja todentaa myös edustajan henkilöllisyys sekä varmistaa edustajan oikeus toimia asiakkaan puolesta. Edustajan tunnistamis- ja todentamisvelvollisuus koskee tilanteita, joissa toinen henkilö toimii joko valtuutettuna tai lakimääräisenä edustajana asiakkaan puolesta ja tämän nimissä. Käytännössä tällaisesta tilanteesta on useimmiten kyse, kun asianajaja on tekemisissä yhtiön tai yhteisön edustajien kanssa.

[17] Prado-palvelusta voi tarkistaa EU:n jäsenvaltioiden sekä Islannin, Norjan ja Sveitsin viranomaisten myöntämien henkilö- ja matkustusasiakirjojen aitous- ja turvatekijöitä, ks. http://www.consilium.europa.eu/prado/fi/prado-start-page.html.

[18] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus)

Ulkomaalaisen asiakkaan tuntemisvelvoitteiden täyttämisessä voi olla haasteita henkilöllisyyden todentamiseen, poliittisen vaikutusvallan sekä muiden asiakkaan luotettavuuteen liittyvien seikkojen selvittämisessä. Asiakkaan henkilöllisyys ja kansalaisuus, joka pitää selvittää, jos ulkomaalaisella asiakkaalla ei ole suomalaista henkilötunnusta, voidaan selvittää hänen kansallisesta passistaan. Asiakkaan esittämän matkustusasiakirjan aitoutta ei käytännössä pystytä kuitenkaan selvittämään etenkin, jos passin turvatekijät eivät ole korkealla tasolla. Suomeen tulleilla turvapaikanhakijoilla ei välttämättä ole mitään matkustusasiakirjaa mukanaan heidän saapuessaan, minkä vuoksi voi kulua pitkä aika ennen kuin heidän henkilöllisyytensä voidaan luotettavasti todentaa.

Ulkomaille rekisteröidyn yrityksen rekisteröintiasiakirjoja voi olla vaikea saada tai varmistaa niiden aitoutta. Mikäli mahdollista, niin yrityksen taustatietojen selvittämisessä voi käyttää ulkomaista asianajotoimistoa, joka voi verifioida yritykseen liittyvien asiakirjojen aitouden ja tarvittaessa henkilökohtaisesti todentaa yrityksen taustahenkilöt. Luotettavien tahojen käyttäminen apuna madaltaa riskiä.

3.4 Tuntemistoimien ajoittaminen

Ilmoitusvelvollisen tulee rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 4 momentin mukaan **tunnistaa asiakkaansa ja todentaa asiakkaan henkilöllisyys asiakassuhdetta perustettaessa** taikka viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden tai ennen kuin liiketoimi on suoritettu loppuun. Toisaalta rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan asianajajalla ei saa olla anonyymeja asiakkuuksia, joten asianajajan tulee tunnistaa eli tietää asiakkaansa ja asiakkaan edustajan nimi ennen asiakassuhteen perustamista.

Tuntemistoimien ajoittamisessa on lisäksi huomioitava rahanpesulain 3 luvun 1 §:n 1 momentti, jonka mukaan, jos ilmoitusvelvollinen ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseksi rahanpesulain 3 luvussa säädettyjä toimia, ilmoitusvelvollinen ei saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketointa tai ylläpitää liikesuhdetta (*tuntemisen viivästyttäminen*). Asianajajan on omassa riskiarviossaan otettava kantaa tuntemistoimien ajoittamiseen ja niiden sisältöön.

Asiakkaan tuntemistoimet tulisi suorittaa loppuun ennen toimeksiantosuhteen solmimista. Tätä voidaan pitää **pääsääntönä** asiakkaan tunnistamisessa ja se tarjoaa myös monia hyötyä. Asianajaja kykenee tietojen perusteella arvioimaan asiakkaaseen ja toimeksiantoon liittyvät riskit jo ennen varsinaisen työn aloittamista ja asianajaja pystyy esimerkiksi arvioimaan, onko kyseessä epäilyttävä liiketoimi.

Poikkeuksellisesti toimeksiannon valmisteleminen on kuitenkin mahdollista aloittaa, jos se on tarpeen asiakkaan oikeuksien turvaamiseksi, vaikka kaikkia tuntemistietoja ei olisi vielä saatu. Suomen Asianajajat katsoo, että ennen kuin asiakas on toimittanut kaikkipyydetyt tuntemistiedot, kuten täydelliset tiedot asiakasyrityksen tosiasiallisista edunsaajista, toimeksiantoa ei saa suorittaa loppuun eli asiakkaalle ei saa antaa pyydettyä oikeudellista neuvoa tai luovuttaa asiakirjoja taikka sallia omaisuuden siirto tai asianajajan asiakasvaratilin käyttämistä. Olennaista on, että asiakkaan tuntemistoimet on suoritettu loppuun ennen kuin asiakkaalle annetaan pyydetty oikeudellinen neuvo tai luovutetaan asiakirja. Suomen Asianajajat katsoo, että tuntemistoimien viivästyttäminen ei ole suositeltavaa, jos kyse on korkean riskin asiakkaasta, toimeksiannosta tai maantieteellisestä alueesta.

Mikäli asiakkaan tuntemistietoja päivitetään asiakassuhteen aikana ja asiakas kieltäytyy tietojen toimittamisesta, asianajaja ei saa jatkaa toimeksiannon hoitamista, mikäli puute asiakkaan tuntemistiedoissa on olennainen ja välttämätön (HE 228/2016 vp, s. 102).

3.5 Kolmannen osapuolen toimet asiakkaan tuntemiseksi

Rahanpesulain mukaan asianajotoimisto voi hyödyntää myös jonkin toisen tahon asiakkaasta hankkimia tietoja, esimerkiksi saadessaan toimeksiannon toiselta asianajajalta. Asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi asianajajan puolesta täyttää toisen asianajajan lisäksi rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu luottolaitos, rahoituslaitos, rahastoyhtiö, sijoituspalveluyritys, vakuutusyhtiö, vakuutusedustaja, tilintarkastaja tai tätä vastaava toisessa ETA-valtiossa toimiluvan saanut tai rekisteröity toimija (kolmas osapuoli), jos rahanpesulaissa säädettyä vastaavat asiakkaan tuntemista ja tietojen säilyttämistä koskevat velvollisuudet koskevat tätä ja niiden noudattamista valvotaan.[19]

Asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi täyttää myös muussa kuin ETA-valtiossa toimiluvan saanut tai rekisteröity vastaava toimija, jos sitä koskevat rahanpesulaissa säädettyä vastaavat asiakkaan tuntemista ja tietojen säilyttämistä koskevat velvollisuudet, joiden noudattamista valvotaan. Lisäksi edellytetään, että ilmoitusvelvollista vastaava toimija on perustettu valtiossa, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen järjestelmä ei muodosta komission arvion mukaan merkittävää riskiä EU:n sisämarkkinalle.

Asianajajan on varmistettava, että hän saa ennen asiakassuhteen perustamista kolmannelta osapuolelta rahanpesulain mukaiset tuntemistiedot[20]. Asianajajan on lisäksi varmistettava, että kaikki asiakkaan tuntemista koskevat tiedot ovat asianajajan saatavilla ja että kolmas osapuoli toimittaa ne asianajajalle tämän pyynnöstä. Asianajajan tulee jatkuvasti seurata asiakassuhdetta, jossa sen puolesta toimiva kolmas osapuoli on tunnistanut asiakkaan. Kolmas osapuoli ei voi suorittaa jatkuvan seurannan velvollisuutta asianajajan puolesta.

Asianajotoimiston tulee huomioida, että toimisto ei vapaudu rahanpesulain vastuista ja velvoitteista sillä perusteella, että toimisto on käyttänyt kolmatta osapuolta asiakkaan tuntemista koskevien velvollisuuksien toteuttamisessa. Vaikka kolmannen osapuolen keräämien tuntemistietojen hyödyntämisen mahdollistamisella onkin tavoiteltu ilmoitusvelvollisten hallinnollisen taakan vähentämistä, voi kolmannen osapuolen keräämien tietojen hyödyntäminen joissain tilanteissa olla asianajotoimistolle työläämpää kuin tietojen kerääminen itse. Ensinäkin käytettäessä kolmatta osapuolta asiakkaan tuntemisvelvollisuuksien toteuttamisessa on erityisen tärkeää varmistua siitä, että kolmas osapuoli kerää riittävät tuntemistiedot asiakkaasta ja että kolmas osapuoli säilyttää näitä tietoja rahanpesulaissa edellytetyn ajan. Asianajotoimiston tulee hankkia riittävästi tietoa kolmannesta osapuolesta sen arvioimiseksi, täyttääkö kolmas osapuoli rahanpesulain asettamat vaatimukset tietojen keräämisestä ja säilyttämisestä. Lisäksi asianajotoimiston on hyvä suorittaa säännöllisiä tarkastuksia kolmannen osapuolen keräämien tuntemistietojen riittävyyden varmistamiseksi. Asianajotoimiston on hyvä myös säännöllisesti varmistaa, että se saa asiakasta koskevat tiedot kolmannelta osapuolelta pyynnöstä.

3.6 Tuntemistiedot, niiden päivittäminen, säilyttäminen sekä poistaminen

Rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan asianajotoimiston on pidettävä kaikki asiakkaan tuntemista ja liiketoimia koskevat asiakirjat ja tiedot ajantasaisina ja olennaisina. Tämä tarkoittaa, että asiakkaan tuntemistietoja tulee jatkuvan toimeksiannon aikana päivittää. Tiedot tulee päivittää aina, kun asianajotoimisto saa tiedon tietojen muuttumisesta.

---

[19] Mikäli asiakkaan tuntemista koskevat velvoitteet täyttää muu kuin rahanpesulain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitettu taho, tehtävän ulkoistamisesta ja osapuolten vastuista on sovittava erikseen.

[20] Rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 2 momentin 1-7 kohdassa tarkoitetut tiedot.

Koska asianajotoimisto ei aina saa tietoa tuntemistietojen muutoksesta, tulee asianajotoimiston tarkistaa tietojen ajantasaisuus säännöllisin väliajoin. Asianajotoimiston tulee määrittää tietojen päivittämisväli riskiperusteisesti. Koska sopiva päivittämisväli on riippuvainen toimeksiantoon ja asiakkaaseen liittyvästä riskistä, tulee päivittämisväli määrittää toimeksiantokohtaisesti. Suomen Asianajajat katsoo, että korkean riskin asiakkaiden ja toimeksiantojen tietojen päivittämisväli ei saa olla yhtä vuotta pidempi. Normaalin riskin asiakkaiden ja toimeksiantojen tietojen päivittämisväli ei saa olla kahta vuotta pidempi. Matalan riskin asiakkaiden ja toimeksiantojen tietojen päivittämisväli ei saa olla kolmea vuotta pidempi.

Asiakkaan tuntemistiedot on säilytettävä luotettavalla tavalla viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä.[21] Yksin rahanpesulain perusteella kerättävät tiedot (esimerkiksi tiedot poliittisesta vaikutusvallasta ja varojen alkuperästä) tulee poistaa viiden vuoden kuluttua vakituisen asiakassuhteen päättymisestä, koska tietojen käyttötarkoitus on päättynyt. Suomen Asianajajien asiakirjojen säilyttämistä koskevan ohjeen (B 10) mukaan toimeksiantoa koskeva materiaali on kuitenkin säilytettävä lähtökohtaisesti vähintään 10 vuotta toimeksiannon päättymisestä ja sen jälkeen tietoja on säilytettävä siltä osin kuin esteellisyyksien selvittämiseksi ja asianajajan oikeusturvan kannalta on tarpeen ja ellei asiakkaan kanssa ole muuta sovittu. Asianajajan tulee siten säilyttää ohjeen edellyttämiä tietoja ohjeessa mainitun ajan, vaikka osa tiedoista olisikin myös rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisia tuntemistietoja.

Säilytettäviin asiakkaan tuntemistietoihin kuuluvat:

1. nimi, syntymäaika, henkilötunnus ja osoite;
2. edustajana toimivan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus (yleisen edunvalvojan osalta säilytetään kuitenkin edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero)
3. oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä, ja rekisteriviranomainen, kotipaikan osoite ja pääasiallisen liiketoimintapaikan osoite, jos se eroaa kotipaikan osoitteesta sekä tarvittaessa yhtiöjärjestys tai yhteisösäännöt;
4. oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;
5. oikeushenkilön toimiala;
6. tosiasiallisen edunsaajan nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus;
7. henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta tai jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä;
8. asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot, kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen, palvelun tai tuotteen käytölle ja tiedot varojen alkuperästä; ja
9. rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden ja 13 §:ssä säädetyn poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot.

Sellaisen ulkomaalaisen asiakkaan osalta, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, on lisäksi säilytettävä tieto tämän kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjan tiedot.

[21] Asiakassuhde voidaan katsoa päättyneeksi, jos asiakas ei seuraavien viiden vuoden aikana toimeksiannon päättymisestä anna asianajajalle uutta toimeksiantoa.

Jos yrityksen harjoittama toiminta liittyy ns. harmaan talouden toimialaan, asianajajan on syytä kiinnittää huomioita yrityksen taustahenkilöiden taloudelliseen asemaan ja jos yrityksen taustahenkilöillä on asianajajan tiedon mukaan ollut aikaisemmin talousvaikeuksia tai konkursseja, asianajajan on syytä tarkistaa mahdollisen liiketoimintakiellon olemassaolo. Internetistä ja mediasta haettavien tuntemistietojen osalta on Suomessa huomioitava, ettei kansallinen lainsäädäntömme mahdollista rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyvien henkilötietojen käsittelyä asiakkaan tuntemistietoina (talousvaliokunnan mietintö TaVM 45/2022 vp, sivu 4).

Asianajajan on ilmoitettava asiakkaalleen, että tämän tuntemistietoja ja muita henkilötietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen tutkintaan saattamista varten, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu (ResL 3:3.4). Tämän ilmoituksen voi liittää esimerkiksi sen lomakkeen yhteyteen, jolla asiakkaalta pyydetään tuntemistietoja.

Asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja, jotka on hankittu ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja paljastamiseksi, ei saa käsitellä tarkoituksessa, joka on yhteensopimaton näiden tarkoitusten kanssa.[22]

Tietojen säilyttämisen osalta asianajotoimistojen tulee huomioida Suomen Asianajajien tietoturvaohjeen (B 05.1) 12 kohta, jonka mukaan asiakirjoihin tulee olla pääsy vain niillä henkilöillä, jotka tarvitsevat tai saattavat tarvita salassa pidettäviä tietoja työtehtäviensä hoitamiseksi.

3.7 Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemismenettely

Asianajaja voi rahanpesulain 3 luvun 2, 3, 4 ja 6 §:ää[23] sovellettaessa noudattaa *yksinkertaistettua menettelyä* asiakkaan tuntemiseksi, jos asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen riskiarvion perusteella liittyy vähäinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Yksinkertaistettu tuntemismenettely tarkoittaa käytännössä sitä, että asianajaja käyttää asiakkaan tuntemisessa normaalista kevennettyä menettelyä eli asianajaja voi esimerkiksi hankkia osan tuntemistiedoista toimeksiannon avaamisen jälkeen tai asianajajan ei tarvitse varmentaa kaikkia asiakkaan antamia tietoja luotettavasta lähteestä.

Asianajaja voi siis käyttää yksinkertaistettua tuntemismenettelyä silloin, kun hän arvioi, että toimeksiantoon ja asiakkaaseen liittyvä riski on matala. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi perhe- ja jäämistöoikeudellisissa toimeksiannoissa. Riskin arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon toimeksiannon kokonaisuus eli sekä asiakkaaseen, toimeksiantoon että maantieteelliseen sijaintiin liittyvät riskit. Jokaiseen näistä kokonaisriskin osa-alueista tulee liittyä matala riski, jotta yksinkertaistettua tuntemismenettelyä voidaan soveltaa. Asianajotoimiston ei myöskään ole välttämätöntä soveltaa yksinkertaistettua tuntemismenettelyä lainkaan, vaan toimistossa voidaan soveltaa kaikissa tapauksissa vähintään normaalia tuntemisvelvollisuutta.

[22] HE 228/2016 vp:n mukaan kielto ei estä käyttämästä asiakkaan tuntemis- tai muita henkilötietoja asiakassuhteeseen liittyvään muuhun toimintaan, kuten riskienhallintaan tai markkinointiin, jos tietoja kerätään muilla kuin rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämisen perusteilla.

[23] Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen (2 §), asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen (3 §), asiakasta koskevien tietojen hankkiminen, jatkuva seuranta ja selonottovelvollisuus (4 §), sekä tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen (6 §).

Hallituksen esityksen (HE 228/2016 vp) mukaan yksinkertaistettu tunteminen ei tarkoita sitä, että näitä säännöksiä ei tulisi soveltaa ollenkaan vaan, että menettelyjä voi keventää. Kevennetty menettely voi koskea esimerkiksi tuntemistietojen määrää tai lähteitä taikka henkilöllisyyden todentamisen ajoitusta. Asianajajan on kuitenkin seurattava asiakassuhdetta epäilyttävien tai epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi. Asianajaja ei myöskään saa noudattaa yksinkertaistettua tuntemismenettelyä, jos asianajaja havaitsee epätavallisia tai epäilyttäviä liiketoimia.

Rahanpesuasetuksen 1 §:ssä on annettu yksinkertaistettua tuntemismenettelyä koskevia tarkempia säännöksiä. Asetuksen 1 §:n 2 ja 4 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen on kuitenkin yksinkertaistettuun tuntemismenettelyyn sisältyviä toimia sopeuttaessaan varmistettava, että asiakkaan tuntemistoimet ovat riittävät suhteessa palveluun, uuteen ja jo olemassa olevaan tuotteeseen tai liiketoimeen, jakelukanavaan, teknologiaan, maantieteelliseen alueeseen tai asiakassuhteeseen liittyviin riskeihin sekä poikkeuksellisten tai epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi. Ilmoitusvelvollinen voi soveltaa yksinkertaistettua menettelyä muissakin tilanteissa kuin rahanpesuasetuksessa tarkoitetuissa tilanteissa, jos ilmoitusvelvollinen arvioi riskit vähäisiksi. Yksinkertaistettu tuntemismenettely ei vapauta ilmoitusvelvollista velvollisuudesta tehdä tuntemistoimia.

3.8 Tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus

Tehostetulla asiakkaan tuntemisella tarkoitetaan sitä, että asiakkaasta, asiakkaan taustoista ja liiketoimen sisällöstä hankitaan normaalia kattavampia tietoja, saadut tiedot varmistetaan luotettavasta lähteestä ja asiakassuhdetta seurataan tehostetummin.

Asianajajalta edellytetään tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi, kun:

1. *Maantieteelliset riskit:* Asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon:
    a. joka on Euroopan komission yksilöimien korkean riskin valtioiden luettelossa[24];
    b. joka on Euroopan talousalueen ulkopuolinen valtio ja on merkitty FATF:n niin sanotulle mustalle tai harmaalle listalle[25];
    c. joka on merkitty veroasioissa yhteistyöhaluttomia lainkäyttöalueita koskevaan EU-luetteloon[26]; tai
    d. joka on Euroopan talousalueen ulkopuolinen valtio, johon kohdistuu Euroopan unionin tai Yhdistyneiden kansakuntien määräämiä pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia[27].

2. *Etätunnistaminen*: Asiakkaan kohdalla on hyödynnetty etätunnistamista ja asiakkaan henkilöllisyyttä ei ole todennettu vahvalla sähköisellä tunnistusvälineellä.

3. *Poliittinen vaikutusvalta:* Asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja on, tai on ollut, poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani.

4. *Korkeampi riski:* Tapaukseen liittyy muutoin asianajajan **riskiarvion perusteella tekemän arvion** mukaan tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Liiketoimi toteutetaan esimerkiksi asianajajan kokemuksen mukaan epätavallisissa olosuhteissa taikka yrityksen omistussuhteet vaikuttavat

[24] Luettelo löytyy osoitteesta https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-international-level_en
[25] Ajantasainen musta lista ja harmaa lista löytyvät menemällä osoitteeseen https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.htm
[26] Luettelo löytyy osoitteesta https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/#countries
[27] Tällaiset valtiot löytää EU:n sanktiokarttapalvelusta osoitteesta: https://www.sanctionsmap.eu/#/main

epätavallisilta tai tarpeettoman monimutkaisilta verrattuna yrityksen liiketoiminnan luonteeseen. Lisää esimerkkejä tavanomaista suuremman riskin tilanteista voi katsoa rahanpesuasetuksesta.

Se, minkälaista tehostettua tuntemista ilmoitusvelvollisen tulisi noudattaa, riippuu siitä, miksi ilmoitusvelvollinen noudattaa tehostettua tuntemista. Jos tehostettu tunteminen on seurausta yllä olevan listan kohdista 1a, 2 ja 3 (komission yksilöimä korkean riskin valtio, etätunnistaminen ja poliittinen vaikutusvalta), on rahanpesulain 3 luvun 11, 13 ja 13 a §:ssä kuvattu tehostetun tuntemisvelvollisuuden sisältö. Tällöin tulee soveltuvin osin soveltaa myös rahanpesuasetuksen 2 §:n säännöksiä. Esimerkiksi, kun asiakas on etätunnistettu vahvalla sähköisellä tunnistusvälineellä, eikä toimeksiantoon tai asiakkaaseen liity riskiä kohottavia tekijöitä, asianajajan ei ole välttämätöntä soveltaa rahanpesuasetuksen 2 §:n säännöksiä. Jos tehostetun tuntemisen velvollisuus on seurausta listan kohdista 1b—d ja 4 (muut maantieteelliset riskit ja tapaukseen liittyvä muu korkea riski), ilmoitusvelvollisella on enemmän harkintavaltaa niiden tehostetun tuntemisen menettelyiden suhteen, joita ilmoitusvelvollinen käyttää. Ilmoitusvelvollisen on kuitenkin tällöin noudatettava rahanpesuasetuksen 2 §:n tehostettua tuntemismenettelyä koskevia tarkempia säännöksiä.

Rahanpesuasetuksella on annettu tarkemmat säännökset asiakkaista, tuotteista, palveluista, maksuliikenteestä, toimitustavasta ja maantieteellisistä riskitekijöistä, joihin voi liittyä tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski, ja näissä tilanteissa noudatettavista menettelyistä. Kyseisen asetuksen 2 § sisältää tarkemmat säännökset tehostetusta tuntemismenettelystä. **Asianajajan on tehostettua tuntemisvelvollisuutta noudattaessaan tehostettava yksittäisiä tai kaikkia** rahanpesulain 3 luvun 2–4 ja 6 §:ssä tarkoitettuja asiakkaan **tuntemistoimia niiden ajoituksen tai toistuvuuden sekä asiakkaan tuntemistietojen määrän ja lähteiden osalta.**

Asianajajan on tehostettua tuntemismenettelyä noudattaessaan päivitettävä asiakkaan tuntemistietoja tavallista tiheämmin ja tarvittaessa hankittava ylemmän johdon suostumus asiakassuhteen aloittamiselle tai jatkamiselle sekä toteutettava jatkuvan seurannan toimenpiteitä tavallista tiheämmin asiakassuhteessa tapahtuvien muutosten ja tavanomaisesta poikkeavien liiketoimien havaitsemiseksi sekä riskien hallitsemiseksi.

Asianajajan on tehostettua tuntemismenettelyä noudattaessaan varmistettava asiakkaan antamat tuntemistiedot yhdestä tai useammasta luotettavaksi arvioimastaan lähteestä. Jos se on tuntemismenettelyn toteuttamiseksi tarpeen, asianajajan on hankittava:

1. varojen alkuperää koskevia tietoja;
2. tiedot liiketoimeen liittyvien varojen määränpäästä;
3. tiedot asiakkaan tosiasiallisen edunsaajan harjoittamasta liiketoiminnasta;
4. muut tarpeelliset tiedot.

Tehostetussa tuntemisvelvollisuudessa on tärkeää huomioida sen tapauskohtaisuus. Tehostetulle tuntemisvelvollisuudelle ei voida antaa kaikkiin tapauksiin soveltuvaa vakiosisältöä, vaan menettelyt on aina määritettävä kulloinkin käsillä olevan tapauksen erityispiirteiden perusteella.

3.9 Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus

Jos asiakas ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa, on kyse niin sanotusta *etätunnistamisesta*. Tällöin asianajajan tulee rahanpesulain 3 luvun 11 §:n mukaan riskin vähentämiseksi suorittaa jokin seuraavista toimenpiteistä:

1. todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavasta lähteestä;
2. varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin; tai

3. todentaa asiakkaan henkilöllisyys vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla tunnistusvälineellä[28] tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa[29], taikka muun sähköisen tunnistamistekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.

Rahanpesuasetuksen 6 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan tuotteita, palveluita ja toimitustapoja, joihin voi liittyä tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski, ovat ilman henkilökohtaista läsnäoloa hoidetut tuotteet, palvelut tai toimitustavat, joihin ei liity säännöksessä yksilöidyssä asetuksessa[30] tarkoitettuja vahvoja sähköisen tunnistamisen menetelmiä tai niihin liittyviä luottamuspalveluja taikka muita vastaavia suojatoimia. Tämä tarkoittaa sitä, että **etäasiointiin voi liittyä tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski, jos asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen ei käytetä vahvaa sähköistä tunnistautumista.** Tästä syystä on suositeltavaa todentaa asiakkaan henkilöllisyys etäasioinnissa vahvalla sähköisellä tunnistautumisvälineellä.

Jos vahvan sähköisen tunnistautumisen käyttäminen ei ole mahdollista, asiakasta voidaan pyytää toimittamaan todentamisasiakirjan, esimerkiksi passin, kopio. Tämän lisäksi asiakas tulee aina tavata esimerkiksi videon välityksellä, jotta pystytään varmistamaan, että todentamisasiakirja kuuluu asiakkaalle. Mikäli kyseessä on korkean riskin asiakas tai toimeksianto, voi asiakasta pyytää toimittamaan julkisen notaarin tai toisen asianajotoimiston oikeaksi todistaman kopion todentamisasiakirjasta. Myös tässä tilanteessa asiakas tulee tavata esimerkiksi videon välityksellä. Tällöin etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus on täytetty rahanpesulain 3 luvun 11 §:n 1 momentin 1 kohdan vaatimusten mukaisesti todentamalla asiakkaan henkilöllisyys luotettavasta lähteestä hankittavien lisäasiakirjojen- tai tietojen avulla.

Asianajaja voi myös täyttää etätunnistamiseen liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden rahanpesulain 3 luvun 11 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti varmistamalla, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin. Kyseisen kohdan vaatimukset täyttää esimerkiksi tapahtumaketju, jossa asiakas maksaa suorituksen luottolaitoksessa olevalta omalta tililtään (vastatili) ja arvopaperit kirjataan asiakkaan arvo-osuustilille tai ilmoitusvelvollisen suoritukset asiakkaalle maksetaan aina asiakkaan ennalta ilmoittamalle vastatilille. Tämä edellyttää sitä, että ilmoitusvelvollisella on mahdollisuus tarkistaa ja varmistua siitä, että maksu tulee asiakkaan omalta tililtä ja että esimerkiksi osakemerkinnän suorittaja ja maksaja täsmäävät.[31]

3.10 Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus

Asianajajalla tulee rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 1 momentin mukaan olla asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja, tai onko hän ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani.

[28] Vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitettuja tunnistusvälineitä ovat pankkien käyttämät verkkopankkitunnukset, Väestörekisterikeskuksen kansalaisvarmenne ja teleyritysten mobiilivarmenteet.
[29] Ks. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/910/oj?locale=fi
[30] Asetus (EU) 910/2014 sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta
[31] Asiakkaan tilitiedot ovat pankkisalaisuuden alaisia tietoja ja asianajaja tarvitsee asiakkaan suostumuksen tietojen tarkistamiseen. Vaihtoehtoisesti asianajajan tulee pyytää asiakasta esittämään esim. tiliote, josta voidaan tarkistaa tilin omistaja sekä maksutapahtuman tiedot.

Poliittinen vaikutusvalta on lähtökohtaisesti selvitettävä aina. Poliittinen vaikutusvalta voidaan kuitenkin jättää tapauskohtaisesti selvittämättä, jos asiakkaaseen tai toimeksiantoon liittyy asianajajan riskiarvion perusteella vähäinen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski. Tällaisia voivat olla esimerkiksi yksipuolisissa oikeustoimissa avustaminen, kuten testamentin tai edunvalvontavaltuutuksen laatiminen.

Yksinkertaisimmillaan asiakkaan poliittisen vaikutusvallan voi selvittää kysymällä asiakkaan ammatin ja työnantajan riittävällä tarkkuudella. Asiakkaalta voi lisäksi kysyä, onko kysymyksessä merkittävä julkinen virka/tehtävä. FATF on lisäksi luetellut menetelmiä, joiden avulla asiakkaan poliittinen vaikutusvalta voidaan todeta.[32] Poliittisen vaikutusvallan selvittämiseksi asiakkaiden tietoja voidaan päivittää esimerkiksi internetistä tai mediasta saatujen tietojen taikka kaupallisten toimijoiden tarjoamien tietolähteiden perusteella. Erilaisten tietolähteiden käytön osalta tulee huomioida, että ne voivat sisältää virheellisiä tai puutteellisia tietoja. Asiakkaan tietojen käsittelyssä on lisäksi aina huomioitava henkilötietojen käsittelyyn liittyvät rajoitukset mm. arkaluonteisten tietojen käsittelystä.

Rahanpesulain 1 luvun 4 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaan henkilöä on pidettävä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, jos hän toimii tai on toiminut julkisessa tehtävässä:

a. valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä;
b. parlamentin jäsenenä;
c. poliittisten puolueiden johtoelinten jäsenenä[33];
d. ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta;
e. tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä;
f. keskuspankin johtokunnan jäsenenä;
g. suurlähettiläänä tai asiainhoitajana;
h. puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina;
i. valtion kokonaan omistaman tai enemmistöomisteisen yrityksen taikka valtion liikelaitoksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenenä muussa kuin sellaisessa yhtiössä, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla; tai
j. kansainvälisen järjestön tai kansainvälisen järjestön toimipaikan johtajana, varajohtajana taikka hallituksen tai vastaavan jäsenenä.

PEP-asetuksessa on annettu tarkemmat säännökset kotimaisista merkittävistä julkisista tehtävistä, joissa toimivaa henkilöä on pidettävä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä. PEP-asetus täsmentää siten rahanpesulain 1 luvun 4 §:n 1 momentin 11 kohdan listaa merkittävistä julkisista tehtävistä siltä osin kuin kyse on kotimaisista tehtävistä. Ulkomaiset merkittävät julkiset tehtävät, joissa toimivaa on pidettävä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, määräytyvät suoraan rahanpesulain 1 luvun 4 §:n 11 kohdan perusteella.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäseniä (ResL 1:4.1 12-kohta) ovat tämän:
a. aviopuoliso tai kumppani, joka maan kansallisessa lainsäädännössä rinnastetaan aviopuolisoon;
b. lapset ja heidän aviopuolisonsa tai edellä tarkoitettu kumppaninsa; ja
c. vanhemmat.

[32] Ks. FATF Guidance: ”Politically exposed persons” (recommendations 12 ja 22).
[33] Poliittisten puolueiden johtoelimillä tarkoitetaan valtakunnantasoisia johtoelimiä, ei esimerkiksi kunnallisen tason puolueorganisaatioita.

Jos kyseessä on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, katsotaan avopuoliso ja rekisteröidyn parisuhteen osapuoli kumppaniksi, joka rinnastetaan aviopuolisoon. Parisuhteen rekisteröinti ei ole enää mahdollista Suomessa, vaan nykyään myös samasukupuoliset parit solmivat avioliiton. Tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta ennen muutoksen voimaantuloa rekisteröityihin parisuhteisiin.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppaneita (ResL 1:4.1 13-kohta) ovat:

a. kaikki luonnolliset henkilöt, joiden tiedetään olevan yhteisöjen, elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen kanssa; ja
b. kaikki luonnolliset henkilöt, jotka ovat sellaisten yhteisöjen, tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yksinomistajia ja edunsaajia, joista tiedetään, että ne on tosiasiassa perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön eduksi.

Rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan, jos asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai hän on tällaisen henkilön perheenjäsen tai henkilö, jonka tiedetään olevan tällaisen henkilön läheinen yhtiökumppani, asianajajan on tehtävä seuraavat toimenpiteet:

1. asiakassuhteen aloittaminen tai jatkaminen tällaisen henkilön kanssa edellyttää asianajotoimistossa ylemmän johdon hyväksyntää[34];
2. asianajajan on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet saadakseen selvityksen sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen; ja
3. asianajajan on järjestettävä tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta.

Kun henkilö ei enää toimi merkittävässä julkisessa tehtävässä, ilmoitusvelvollisen on vähintään 12 kuukauden ajan tehtävän päättymisestä lukien otettava huomioon kyseiseen henkilöön liittyvä jatkuva riski ja sovellettava asianmukaisia riskiperusteiseen arviointiin perustuvia toimenpiteitä siihen asti, kun kyseiseen henkilöön ei enää katsota liittyvän poliittisesti vaikutusvaltaiselle henkilölle ominaista riskiä (ResL 3:13.4). Tämä tarkoittaa, että asianajajan tulee soveltaa asiakkaaseen oman riskiperusteisen arvionsa mukaisia toimenpiteitä ja näitä tulee soveltaa siihen asti, kun kyseiseen henkilöön ei enää katsottaisi liittyvän poliittisesti vaikutusvaltaiselle henkilölle ominaista riskiä. Toimenpiteiden sisältö on jätetty ilmoitusvelvollisten harkintaan: käytännössä ne voivat vastata tehostettuja tuntemistoimia tai ne voivat olla kevyempiä tuntemistoimia – riippuen ilmoitusvelvollisen riskiperusteisesta arviosta. Rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 4 momentti koskee vain poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsenen ja yhtiökumppanin asema lakkaa sillä hetkellä, kun henkilö ei enää toimi merkittävässä julkisessa tehtävässä.

On hyvä huomata, että poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevat vaatimukset ovat luonteeltaan ennalta ehkäiseviä. Kieltäytyminen liikesuhteesta henkilön kanssa pelkästään sillä perusteella, että hän on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, on rahanpesudirektiivin ja FATF:n suositusten hengen vastaista.[35] On hyvä huomata, että poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin liittyy hyvin eritasoisia riskejä, joita asianajotoimisto voi riskiarviossaan myös kategorisoida. Esimerkiksi sellaisiin poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin, jotka toimivat merkittävässä julkisessa

[34] Neljännen rahapesudirektiivin (EU) 2015/849 perusteluiden kohdan 34 mukaan ylemmän johdon hyväksynnän saamisen liikesuhteiden luomiselle ei olisi kaikissa tilanteissa merkittävä sitä, että hyväksyntä saadaan hallitukselta. Olisi oltava mahdollista, että tällaisen hyväksynnän antaa sellainen henkilö, jolla on riittävästi tietoa laitokseen kohdistuvasta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskistä sekä riittävä toimivalta tehdä laitokseen kohdistuvaan riskiin vaikuttavia päätöksiä.
[35] Ks. neljäs rahanpesudirektiivi, perusteluiden kohta 33

tehtävässä valtiossa, jossa lahjonta on laajalle levinnyttä, liittyy muita korkeampi riski.[36]

3.11 Yhteisön tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen

Asianajajan on tunnistettava ja pidettävä yllä riittäviä, tarkkoja ja ajantasaisia tietoja asiakkaan tosiasiallisista edunsaajista ja tarvittaessa todennettava näiden henkilöllisyys. **Tosiasiallinen edunsaaja on pääsääntöisesti tunnistettava.** Poikkeuksen tähän muodostavat sellaiset yhtiöasiakkaat, joiden arvopaperi on kaupankäynnin kohteena rahanpesulain 3 luvun 6 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohdissa määritellyllä säännellyllä markkinalla. Tällainen asiakas on esimerkiksi pörssiyhtiö, joka on listattu Nasdaq Helsingin päälistalle.

Jos asianajotoimisto perustaa uuden asiakassuhteen oikeushenkilön tai ulkomaisen express trustin kanssa, sen on varmistettava asiakassuhdetta perustettaessa, että asiakasyhteisön edunsaaja on merkitty siihen kuuluvaan rekisteriin (ResL 3:2.4). **Käytännössä asianajajan tulee tosiasiallisen edunsaajan tunnistamiseksi tarkistaa yrityksen tai yhteisön tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot kauppa-, yhdistys- tai säätiörekisteristä.** Tällaisia oikeushenkilöitä ovat esimerkiksi osakeyhtiö, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osuuskunta, asunto-osakeyhtiö, keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö ja säätiö. Asianajaja ei kuitenkaan voi luottaa yksinomaan edunsaajia koskeviin rekisteritietoihin asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien vaatimusten täyttämisessä (HE 228/2016 vp, s. 106). Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen edellyttää lisäksi, että asianajaja selvittää asiakkaana olevan oikeushenkilön konserni-, omistus- ja määräysrakenteet. Tämän voi tehdä esimerkiksi pyytämällä asiakasta toimittamaan konsernikaavion. Asianajajan on lisäksi arvioitava riskeihin pohjautuen, onko olemassa syitä, joiden vuoksi tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyys on tarpeen myös todentaa. **Mikäli kyseessä on korkean riskin asiakas tai liiketoimi, tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyys tulee todentaa.**

Seuraavissa kohdissa käsitellään sitä, ketä on pidettävä yhteisön tosiasiallisena edunsaajana.

Yhteisön tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka viime kädessä:

a) omistaa suoraan tai välillisesti suuremman kuin 25 prosentin osuuden oikeushenkilön osakkeista tai muuten omistaa vastaavan osuuden oikeushenkilöstä[37];
b) käyttää suoraan tai välillisesti suurempaa kuin 25 prosentin osuutta oikeushenkilön äänioikeuksista, ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin[38]; tai
c) käyttää muulla tavoin tosiasiallisesti määräysvaltaa oikeushenkilössä[39] .

Osoituksena suorasta omistuksesta pidetään sitä, että luonnollisella henkilöllä on suurempi kuin 25 prosentin omistusosuus tarkasteltavasta oikeushenkilöstä. Osoituksena välillisestä omistuksesta pidetään puolestaan sitä, että

a) oikeushenkilöllä, jossa yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on suurempi kuin 25 prosentin omistusosuus tai suurempi kuin 25 prosentin osuus äänioikeuksista tarkasteltavasta oikeushenkilöstä; tai

[36] Ks. neljäs rahanpesudirektiivi, perusteluiden kohta 32. Lahjonnan yleisyyttä voi selvittää esimerkiksi Transparency Internationalin vuosittain julkaisemasta Corruption Perception Indexistä.
[37] Omistusosuus voi muodostua osakeyhtiössä yksittäisestä yli 25 prosentin omistusosuudesta, mutta myös esimerkiksi luonnollisen henkilön suoraan omistaman 10 prosentin osuuden ja hänen yksin omistamansa yhtiön kautta omistaman 16 prosentin osuuden summana.
[38] Osakeyhtiössä pidetään tämän säännöksen perusteella tosiasiallisena edunsaajana henkilöä, joka omistaa vain 10 prosenttia osakeyhtiön osakkeista, mutta nämä osakkeet tuottavat erilajisiin osakkeisiin liittyvien äänimäärien johdosta yli 25 prosentin ääniosuuden.
[39] Säännös kattaa mm. osakassopimukseen perustuvan määräysvallan käytön, sekä tilanteet, joissa määräysvaltaa käytetään 1 ja 2 kohdan rajat alittavien omistusosuuksien tai äänimäärien välityksellä.

b) luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä tarkasteltavan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.

Jos tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan tai tosiasialliselle edunsaajalle säädetyt edellytykset eivät täyty, tosiasiallisina edunsaajina pidetään tarkasteltavana olevan oikeushenkilön hallitusta tai vastuunalaisia yhtiömiehiä, toimitusjohtajaa tai muuta vastaavassa asemassa olevaa henkilöä.

Ulkomaisen trustin tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka on trustin tai trustin kaltaisen oikeudellisen järjestelyn

a) perustaja tai tämän mahdollisesti asettama suojelija;
b) omaisuudenhoitaja;
c) edunsaaja; tai
d) muu vastaavassa tai samankaltaisessa asemassa kuin 1–3 kohdassa oleva henkilö.

Jos edellä tarkoitettua trustin edunsaajaa ei ole vielä vahvistettu, tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan edunsaajan sijasta niitä henkilöryhmiä, joiden pääasiallista etua silmällä pitäen oikeudellinen järjestely tai oikeushenkilö on perustettu tai toimii. Tällä tarkoitetaan sitä, että tosiasiallisiksi edunsaajiksi pitää merkitä kaikki listatuissa rooleissa olevat henkilöt, jotka tarkasteltavasta trustista löytyy. Ulkomaisella trustilla voi siis tilanteesta riippuen olla yhtäaikaisesti useita tosiasiallisia edunsaajia. (HE 261/2020 vp, s. 19.) Tosiasiallisena edunsaajana pidetään myös muuta luonnollista henkilöä, joka viime kädessä käyttää määräysvaltaa suoran tai välillisen omistuksen kautta tai muilla keinoin ulkomaisessa trustissa tai trustin kaltaisessa oikeudellisessa järjestelyssä.

Yhdistyslaissa (503/1989) tarkoitetun aatteellisen yhdistyksen tosiasiallisina edunsaajina pidetään yhdistysrekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.

Uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan tosiasiallisina edunsaajina pidetään uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.

Säätiölaissa (487/2015) tarkoitetun säätiön tosiasiallisina edunsaajina pidetään säätiörekisteriin merkittyjä hallituksen ja hallintoneuvoston jäseniä.

Asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009) tarkoitetun asunto-osakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tosiasiallisina edunsaajina pidetään kaupparekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.

Asianajajan on asiakkaaseen liittyviin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeihin nähden asianmukaisella tavalla ja riittävässä laajuudessa myös selvitettävä, käyttääkö joku muu rahanpesulain 1 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua määräysvaltaa asiakkaassa.[40] Rahanpesulain esitöiden mukaan tällainen määräysvalta voi perustua esimerkiksi osakassopimukseen tai yhtiösopimukseen (HE 228/2016 vp, s. 106).

[40] Rahanpesudirektiivin 3 artiklan 6 kohdan a kohdan i alakohdan mukaan määräysvallan käyttäminen muilla keinoin voidaan määrittää muun muassa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/34/EU[40] 22 artiklan 1–5 kohdassa säädettyjen perusteiden mukaisesti. Kyseisessä direktiivissä perusteet määrittävät, milloin yritysten katsotaan kuuluvan samaan konserniin. Tällainen peruste voi siten olla esimerkiksi se, jos henkilö on oikeutettu asettamaan tai erottamaan yrityksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenten enemmistön ja kyseinen henkilö on samalla itse kyseisen yrityksen osakkeenomistaja tai jäsen.

Alle 25 %:n omistusosuus asiakasyrityksessä voi joissain tapauksissa antaa viitteitä siitä, että henkilö käyttää muuten kuin omistusosuuden kautta tosiasiallisesti määräysvaltaa asiakkaana olevassa oikeushenkilössä. Tästä syystä myös alle 25 %:n omistusosuudet voivat olla merkityksellisiä määritettäessä asiakkaan tosiasiallista edunsaajaa. Muun määräysvallan tilanteissa tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen ei aina ole mahdollista, joten asianajotoimiston on hallituksen esityksen mukaan suhteutettava tunnistamisessa käytettävät toimenpiteet asiakkaaseen liittyviin rahanpesun riskeihin (HE 228/2016 vp, s. 106). Asianajotoimiston tulee riskiarviossaan tai menettelyohjeissaan ottaa kantaa siihen, millaisia toimia erilaisiin perusteisiin pohjautuvan määräysvallan selvittämiseksi tehdään. Asianajotoimisto voi halutessaan riskiarviossa tai menettelyohjeissa määritellä tosiasiallisten edunsaajien määrittämiseksi korkean riskin tilanteissa sovellettavan omistusosuuden myös rahanpesulakia alhaisemmalle tasolle.

Tosiasiallista edunsaajaa ei tarvitse tunnistaa, jos asiakas on pörssiyhtiö eli yhtiö, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena:

a) arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla; tai
b) 1 kohdassa tarkoitettua säänneltyä markkinaa vastaavalla säännellyllä markkinalla Euroopan talousalueen ulkopuolisessa maassa ja jos yhtiötä koskee tiedonantovelvollisuus, joka vastaa rahoitusvälineiden markkinoista sekä direktiivin 2002/92/EY ja direktiivin 2011/61/EU muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/65/EU säädettyä tiedonantovelvollisuutta.

Tosiasiallisen edunsaajan tunnistamisvelvollisuuden tarkoituksena on luoda läpinäkyvyyttä, joka on omiaan estämään rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. Asianajajan tulee tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja ja toteuttaa riskiin perustuvia ja kohtuullisia toimenpiteitä tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyyden todentamiseksi siten, että asianajaja on vakuuttunut tietävänsä, kuka tosiasiallinen edunsaaja on, mukaan lukien oikeushenkilöt, trustit ja vastaavat oikeudelliset järjestelyt. Asianajajan on pidettävä kirjaa tosiasiallista edunsaajaa koskevista tunnistamistoimenpiteistä.

Jos asianajaja ei pysty tunnistamaan ja tarvittaessa todentamaan tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyyttä, asianajaja ei saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketointa tai ylläpitää liikesuhdetta. Ilmoitusvelvollisen on myös arvioitava, onko sen tarpeellista tehdä tapauksesta epäilyttävää liiketoimea koskeva ilmoitus.

3.12 Ohje asiakkaan tuntemistoimista

Suomen Asianajajat katsoo, että asianajotoimistolla tulee olla kirjallinen ohje asiakkaan tuntemistoimista, joita se soveltaa asiakkaisiinsa. Ohje asiakkaiden tuntemiseksi voi sisältyä asianajotoimiston riskiarvioon tai se voi olla erillinen ohje. Ohjeen tulee sisältää ainakin seuraavat tiedot:

- millaisia tuntemistoimia asianajotoimisto suorittaa asiakkaidensa tuntemiseksi,
- miten tuntemistiedot kerätään,
- milloin asianajotoimisto käyttää yksinkertaistettua tuntemismenettelyä ja mitä tuntemistietoja silloin kerätään,
- milloin asianajotoimisto käyttää tehostettua tuntemismenettelyä ja mitä tuntemistietoja silloin kerätään,
- menettelyt asiakkaan tosiasiallisten edunsaajien tunnistamiseksi,
- menettelyt asiakkaan poliittisen vaikutusvallan selvittämiseksi sekä
- kuinka usein asianajotoimisto päivittää asiakkaiden tuntemistiedot.

Lisäksi menettelyt kansainvälisen pakotesääntelyn ja kansallisten jäädyttämispäätösten noudattamiseksi voi halutessaan sisällyttää asiakkaiden tuntemista koskeviin ohjeisiin.

4. Menettelyt pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi

4.1 Kansainvälisistä pakotteista yleisesti

Asianajotoimistolla tulee olla rahanpesulain 3 luvun 16 §:n mukaiset menettelyt kansainvälisen pakotesääntelyn ja kansallisten jäädyttämispäätösten noudattamiseksi. Suomen Asianajajat katsoo, että nämä menettelyt tulee laatia kirjallisena ja ne voivat olla erilliset tai ne voidaan sisällyttää joko asianajotoimiston riskiarvioon tai asiakkaiden tuntemista koskeviin ohjeisiin.

Pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten osalta on tärkeää huomata, että ne velvoittavat kaikkia suomalaisia luonnollisia henkilöitä sekä oikeushenkilöitä niiden kaikessa toiminnassa – niitä tulee siten noudattaa myös rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolisissa toimeksiannoissa.

Suomalaisen asianajotoimiston tulee aina toiminnassaan huomioida Euroopan unionin ja Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston pakotteet, sillä nämä pakotteet ovat suomalaiselle asianajotoimistolle aina oikeudellisesti velvoittavia. Euroopan unionissa kaikki YK:n turvallisuusneuvoston määräämät pakotteet pannaan täytäntöön EU-tason lainsäädännöllä eli käytännössä asianajotoimistolle on riittävää seurata EU:n pakotelainsäädäntöä, joka koostuu EU:n neuvoston asetuksista ja päätöksistä. EU:n neuvoston pakoteasetukset ovat kaikissa jäsenvaltioissa sellaisenaan sovellettavaa oikeutta. EU:n neuvoston *päätökset* tulee sen sijaan panna kansallisesti täytäntöön. Pakotteet, joista säädetään vain neuvoston päätöksissä, ovat erityisesti puolustustarvikkeiden vientiä koskevat rajoitukset sekä maahantuloa ja kauttakulkua koskevat rajoitukset. Kansallinen yleissäädös pakotteiden kansallisessa täytäntöönpanossa on pakotelaki.

EU:n ja YK:n asettamien pakotteiden lisäksi useilla eri valtioilla on myös omia, niin sanottuja kansallisia pakotejärjestelmiä. Ne eivät ole Suomessa velvoittavaa oikeutta. Asianajajan on kuitenkin hyvä huomioida, että tietyissä tilanteissa ne voivat tulla sovellettavaksi. Keskeisiä näistä kansallisista pakotejärjestelmistä ovat Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian pakotteet. Yhdysvalloissa talouspakotteita hallinnoi valtiovarainministeriön alainen Office of Foreign Assets Control, mistä syystä yleisemmin puhutaan OFAC-pakotteista. Yhdysvaltojen pakotteet ovat ekstraterritoriaalisia, eli valtio voi soveltaa niitä myös kolmansia maita edustaviin toimijoihin, jos liiketoimella on yhteys Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltojen pakotejärjestelmässä tällainen yhteys eli *nexus* syntyy jo varsin löyhästä liitynnästä Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltojen pakotejärjestelmässä esimerkiksi jo maksujen maksaminen dollareissa muodostaa liitynnän. Tilanteissa, joissa toimeksiannolla on liityntä Yhdysvaltoihin, asianajajan on suositeltavaa riskiperusteisesti huomioida myös OFAC:in asettamat pakotteet. Lisäksi joidenkin sopimusten, esimerkiksi kansainvälisten rahoitussopimusten, ehdot voivat edellyttää Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian asettamien pakotteiden noudattamista EU:n ja YK:n pakotteiden lisäksi. Jos asiakas asetetaan esimerkiksi kesken toimeksiannon suorittamisen OFAC:n pakotelistalle, asianajaja joutuu arvioimaan, mikä vaikutus tällä on toimeksiannon suorittamiseen ja jatkamiseen.

Pakotteiden tarkoituksena on vastustaa tiettyä politiikkaa tai toimintaa. Mikäli pakotteilla vastustetaan jonkin tietyn valtion politiikkaa tai toimintaa, pakotteet kohdistetaan kyseiseen valtioon. Esimerkki tällaisista pakotteista ovat Venäjän hyökkäyssodan jälkeen EU:ssa käyttöön otetut Venäjään kohdistuvat pakotteet, jotka ovat tällä hetkellä tunnetuin pakotejärjestelmä. Kansainvälisiä pakotteita on kuitenkin käytetty ulkopolitiikan välineenä jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa. Toinen esimerkki valtioon kohdistetuista pakotejärjestelmistä ovat EU:n Iraniin kohdistamat kolme pakotejärjestelmää: ydinohjelman vastainen pakotejärjestelmä, ihmisoikeuspakotejärjestelmä sekä miehittämättömiä ilma-aluksia koskeva pakotejärjestelmä. Pakotteilla voidaan myös pyrkiä torjumaan ilmiöitä, jotka uhkaavat kansainvälistä turvallisuutta. Tällaisia pakotteita kutsutaan *temaattisiksi pakotteiksi* ja EU:ssa niitä on kohdennettu esimerkiksi kyberhyökkäyksiä vastaan.

Jotta tietyn toiminnan tai politiikan vastustaminen pakotteilla olisi mahdollista, täytyy pakotteita kohdentaa eri tavoin. Niin sanotut henkilö- ja yhteisöpakotteet kohdistuvat nimeltä lueteltuihin henkilöihin ja yhteisöihin, joiden katsotaan olevan vastuussa pakotteilla vastustettavasta toiminnasta. Tällaisten, niin sanottuihin *pakoteluetteloihin tai pakotelistoihin* otettavien henkilöiden ja yhteisöjen omaisuus on jäädytettävä, ja heidän kanssaan on kieltäydyttävä kaikenlaisista liiketoimista. Liiketoimista tulee kieltäytyä myös välillisen yhteistyön tilanteissa eli esimerkiksi tilanteessa, jossa pakotelistan ulkopuolinen yritys toimii listatun yrityksen välikätenä. Liiketoimista on tämän vuoksi yleensä pidättäydyttävä myös listattujen yhtiöiden tytäryhtiöiden kanssa.

Pakotejärjestelmään voi sisältyä myös erilaisia tuonti- ja vientirajoituksia, joita kutsutaan tässä ohjeessa *sektoripakotteiksi.* Samalla kun tietyn tuotteen vienti kielletään, kielletään yleensä myös siihen liittyvä teknisen avun tai muiden palveluiden tarjoaminen. Myös oikeudellinen palvelu voi olla kiellettyä, jos se liittyy vientikiellon alaiseen tuotteeseen, joten esimerkiksi vientikiellossa olevan tuotteen myyntineuvotteluissa avustaminen voi olla kiellettyä. Pakotejärjestelmässä voidaan kohdistaa rajoituksia myös pankki-, rahoitus- ja vakuutussektorille. Esimerkiksi vienti- ja tuontikieltojen yhteydessä kielletään yleensä myös kieltojen kohteena oleviin tuotteisiin ja esimerkiksi niiden kuljettamiseen liittyvän rahoituksen ja rahoituspalveluiden sekä vakuutusten ja jälleenvakuutusten tarjoaminen.

Vientirajoituksiin voi kuulua myös itsenäinen kielto tietynlaisten palveluiden tarjoamiseen kohdevaltioon. Esimerkki tällaisesta kiellosta on oikeudellisten neuvontapalveluiden tarjoamisen kielto suoraan tai välillisesti Venäjän hallitukselle taikka Venäjälle sijoittautuneille oikeushenkilöille, yhteisöille tai elimille neuvoston asetuksessa (EU) 833/2014. Tästä kiellosta lisää jäljempänä kohdassa 4.2.3.

Pakotejärjestelmään voi sisältyä myös matkustusrajoitteita, joita kohdistetaan nimettyihin henkilöihin. Nämä henkilöt ovat usein samoja henkilöitä, joiden varat on henkilöpakotteilla jäädytettävä. Viranomaiset estävät henkilöiden pääsyn EU:n alueelle, ellei maahan päästämiseen sovellu erityinen poikkeusperuste.

4.2 Menettelyt pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi

Tässä ohjeessa käydään yleisellä tasolla lävitse asianajotoimistolle keskeiset menettelyt pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi. Pakoteasioissa toimivaltainen viranomainen Suomessa on ulkoministeriö, eikä Suomen Asianajajat tästä syystä tarjoa laajaa ohjausta pakotteisiin liittyen. Ulkoministeriön pakotesivustolta https://um.fi/pakotteet sekä EU:n komission palvelusta Support Service - European Union löytyy hyödyllistä tietoa kansainvälisistä pakotteista sekä vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin.

Asianajotoimiston tulee hankkia lisätietoa riittävistä menettelyistä, mikäli asianajotoimiston toimeksiantoihin liittyy varteenotettavia pakoteriskejä. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, jos toimiston toimeksiannot liittyvät esimerkiksi kansainvälisiin kauppasopimuksiin. Tämän ohjeen menettelyissä on huomioitu vain YK:n ja EU:n asettamat pakotteet.

4.2.1 Henkilö- ja yhteisöpakotejärjestelmä

Asianajajan tulisi aina uuden asiakassuhteen avaamisen yhteydessä selvittää, onko asiakas EU:n henkilö- tai yhteisöpakotteiden kohteena (*pakotelistattu taho*). Pakotelistojen tarkistaminen tulisi tehdä myös oikeudenkäyntiasioissa, sillä listauksella on vaikutusta esimerkiksi palkkion maksamiseen. Käytännössä toimeksiantojen avaamista helpottaa kuitenkin se, jos asianajalla on yleinen käsitys siitä, millaisia tahoja pakotelistalla on. On hyvä huomata, että pakotelistat päivittyvät aina uuden EU:n pakotepaketin julkistamisen yhteydessä, joten asiakas tai muu toimeksiannon osapuoli voi myös toimeksiannon kestäessä tulla pakotelistatuksi. Uudet pakotteet tulevat voimaan lähtökohtaisesti sinä päivänä, kun ne julkaistaan EU:n virallisessa lehdessä.

Koska pakotelistattujen henkilöiden ja yhteisöjen toimet omaisuuden piilottamiseksi ovat todennäköisimmin kaikista aktiivisimpia juuri ennen listalle asettamista tai heti listalle asettamisen jälkeen, on asianajotoimiston hyvin tärkeää huolehtia siitä, että sen käytössä on ajantasainen pakoteluettelo. On hyvä huomata, että pakotelistoihin voidaan tehdä muutoksia ilman ennakkovaroitusta ja nopealla aikataululla, joten asiakas tai muu toimeksiannon osapuoli voi myös toimeksiannon kestäessä tulla pakotelistatuksi.

Pakotelistatut henkilöt ja yhteisöt voi tarkistaa vapaasti käytettävistä EU Sanctions Map -palvelusta osoitteessa https://www.sanctionsmap.eu/ tai ulkoministeriön pakotesivustolta osoitteessa https://um.fi/pakotteet-maittain. EU julkaisee lisäksi konsolidoitua pakotelistausta henkilö- ja yhteisöpakotteiden kohteina olevista tahoista. Konsolidoitu pakotelistaus on saatavilla osoitteessa https://data.europa.eu/data/datasets/consolidated-list-of-persons-groups-and-entities-subject-to-eu-financial-sanctions?locale=fi. Huomioi kuitenkin viive konsolidoidun listauksen päivityksessä uuden pakotepaketin julkaisun jälkeen[41]. Relevantteja henkilöitä ja yhteisöjä tulee mahdollisuuksien mukaan hakea listauksesta mahdollisten erilaisten kirjoitusasujen variaatioilla ja eri kielillä, kuten esimerkiksi kyrillisillä aakkosilla.

Sääntely velvoittaa, että **pakotelistatun tahon varat jäädytetään ja ettei hänen saatavilleen aseteta varoja tai taloudellisia resursseja**. EU:n pakoteasetuksissa jäädyttämisvelvoitteet koskevat yleensä pakoteasetuksissa nimettyjä tahoja ja niiden omistuksessa, hallussa tai määräysvallassa olevia varoja ja taloudellisia resursseja. Myös kaupallisiin sopimuksiin liittyvät oikeudelliset palvelut on kielletty, jos sopimuksen seurauksena pakotelistattu saa haltuunsa varoja tai taloudellisia resursseja.

EU:n julkaisemien pakotteita koskevien parhaiden käytänteiden[42] mukaan oikeushenkilön tai yhteisön katsotaan olevan toisen henkilön tai yhteisön omistuksessa, jos henkilöllä tai yhteisöllä on yli 50 prosentin omistus toisen yhteisön omistusoikeuksista tai sen osake-enemmistö. EU:n pakotteita koskevissa parhaissa käytänteissä on kuvattu perusteet, jolloin oikeushenkilön tai yhteisön katsotaan olevan toisen henkilön tai yhteisön määräysvallassa.[43] Pakotelistatun henkilön määräysvaltaa on syytä selvittää tarkemmin, jos ilmoitusvelvolliselle herää epäily pakotelistatun henkilön määräysvallasta yrityksessä tai henkilö toimii yritysasiakkaan johtotehtävissä (esimerkiksi toimitusjohtajana tai hallituksen puheenjohtajana) tai edustajana taikka henkilö on asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja. Tästä syystä pakotelistatarkastus tulee, silloin kun asiakas on osakeyhtiö, ulottaa hallituksen puheenjohtajaan, toimitusjohtajaan, yhtiön edustajaan sekä tosiasiallisiin edunsaajiin. Mikäli asiakas on avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, tulee tarkastus ulottaa avoimen yhtiön yhtiömiehiin sekä kommandiittiyhtiön vastuunalaiseen sekä äänettömään yhtiömieheen ja edustajaan sekä tosiasiallisiin edunsaajiin.

Kaupparekisterin tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen hyödyntäminen edellyttää, että tietoja käytetään rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen torjuntaan taikka tietojen hyödyntäminen on nimenomaisesti mahdollistettu laissa. Asianajotoimistoilla voidaan yleisesti ottaen katsoa olevan oikeus hyödyntää tietoja, koska asianajotoimistot ovat rahanpesulain mukaisia ilmoitusvelvollisia ja rahanpesulaki edellyttää, että ilmoitusvelvollisella on menettelyt pakotesääntelyn noudattamiseksi. On hyvä kuitenkin muistaa, että tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen osalta rahanpesulain lähtökohtana on, että edunsaajatietoa selvitetään aina ensin asiakkaalta itseltään ja

[41] Viimeisimmän konsolidoinnin päivämäärä on merkitty EUR-Lexissä vasempaan sivupaneeliin. Uusimpien säädökseen tehtyjen muutosten päivämäärän löytää EUR-Lexissä valitsemalla konsolidoidusta versiosta ”Siirry alkuperäiseen säädökseen”, valitsemalla tämän jälkeen ”Tietoa asiakirjasta”, jonka jälkeen tulee etsiä kohta ”Muutettu säädöksillä” ja etsiä uusimman muutoksen päivämäärä, joka on listauksen alimpana. Uusimman muutossäädöksen linkkiä painamalla pääsee muuttavaan säädöstekstiin.

[42] EU:n parhaat käytänteet rajoittavien toimenpiteiden tehokasta täytäntöönpanoa varten -asiakirja löytyy osoitteesta: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11623-2024-INIT/fi/pdf

[43] Katso Finanssivalvonnan Määräyksistä ja ohjeista 4/2023 kohdasta 6.2.1 lisätietoja määräysvallan perusteista sekä EU:n parhaat käytänteet, joihin Finanssivalvonnan Määräykset ja ohjeet tältä osin perustuvat.

vasta sen jälkeen tätä saatua tietoa verrataan kaupparekisterin tietoihin.[44]

Pakotelistatarkastus voi riskiperusteisesti olla syytä ulottaa myös liiketoimen muihin osapuoliin kuin asiakkaaseen. Tämä on tärkeää asiakkaankin edun huomioimiseksi, ettei asianajaja esimerkiksi epähuomiossa altista asiakastaan pakotteiden rikkomiselle. Tämä tulee ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin, kun asianajajan asiakas maksaa varoja toiselle taholle. Mikäli asianajajan päämies siirtäisi varoja pakotelistatulle henkilölle, päämies voisi syyllistyä pakoterikokseen.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvien oikeudellisten palveluiden tarjoaminen pakotteiden kohteena olevalle henkilölle tai yhteisölle ei lähtökohtaisesti ole pakoteasetusten nojalla kiellettyä. Asianajajan tulee kuitenkin toimeksiantoa pakotelistatulle hoitaessaan huomata, että palveluista veloitettavan palkkion maksaminen edellyttää, että pakotelistattu hakee ulkoministeriöltä lupaa palkkion maksamiseksi. Pakotelistatun tahon tulee toimittaa saamansa lupa asianajotoimistolle ennen palkkion maksamista. Asianajotoimiston tulee varmistaa luvasta, että pakotelistatulla taholla on oikeus maksaa palkkio. Asianajotoimiston tulee lisäksi tallentaa lupa. Lupa voi olla tarpeen toimittaa myös pakotelistatun tahon pankille, jotta pankki voi varmistua siitä, että maksu voidaan välittää asianajotoimistolle.

4.2.2 Kansalliset jäädyttämispäätökset

Jäädyttämispäätösten tarkoituksena on terrorismin rahoittamisen estäminen jäädyttämällä varallisuutta, jota epäillään käytettävän terroristisiin tarkoituksiin. Suomessa varojen jäädyttämispäätökset tekee keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus. Varojen hallinnollista jäädyttämistä sääntelee Suomessa jäädyttämislaki. Asianajotoimiston tulee varmistaa, ettei sen asiakkaissa ole jäädyttämispäätösten kohteena olevia henkilöitä tai oikeushenkilöitä. Jäädyttämislain mukaan myös sellaiset varat on jäädytettävä, jotka kuuluvat laissa tarkemmin määritellyllä tavalla välillisesti jäädyttämispäätöksissä mainituille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille. Toisin kuin pakotteissa, välillinen omistus on kuitenkin huomioitu jo jäädyttämispäätöksissä eli asianajotoimiston ei tarvitse tehdä erityisiä toimia välillisen omistuksen huomioimiseksi.

Kansallisen luettelon jäädyttämispäätöksistä voi tilata Word- tai Excel-muodossa keskusrikospoliisin kirjaamosta: kirjaamo.keskusrikospoliisi@poliisi.fi, tai puhelimitse numerosta 029 5486 510. Ajantasainen jäädyttämispäätösluettelo toimitetaan myös Go AML-ilmoitussovellukseen rekisteröityneille ilmoitusvelvollisille viestitoiminnolla. Go AML-sovellus on suositeltava tapa hankkia luettelo, sillä sen avulla luettelon ajantasaisuus on helpompi varmistaa.

Jäädyttämispäätöstarkastus voi riskiperusteisesti olla syytä ulottaa myös liiketoimen muihin osapuoliin kuin asiakkaaseen. Tämä on tärkeää asiakkaankin edun huomioimiseksi, ettei asianajaja esimerkiksi epähuomiossa altista asiakastaan jäädyttämispäätösten rikkomiselle.

4.2.3 Sektoripakotejärjestelmä

Jos toimeksiannolla tai sen osapuolilla on yhteys valtioon, johon kohdistuu pakotteita, tai valtioon, johon voi liittyä pakotteiden kiertämistä, asianajajan tulee selvittää, onko toimeksiannon kohteena oleva tuote tai palvelu niin sanottujen sektoripakotteiden tai muiden pakoteohjelmien kohteena kyseisen maan osalta EU Sanctions Map -palvelun avulla.

[44] Patentti- ja rekisterihallitus ylläpitää kaupparekisteriä ja päättää siten viime kädessä siitä, milloin tietojen hyödyntämiselle on hyväksyttävät perusteet. Jos asianajotoimisto havaitsee, että tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa on puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia, sen on rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momentin mukaisesti ilmoitettava asiasta Patentti- ja rekisterihallitukselle ilman aiheetonta viivytystä

Pakotteilla kielletään yleensä myös vientivalvonnan piirissä oleviin tuotteisiin liittyvien muiden palveluiden tarjoaminen. Komission näkemyksen mukaan ”palvelu” -termi kattaa myös muut kuin tekniset palvelut. Oikeudellisen palvelun tarjoaminen voi siten olla kiellettyä, jos palvelun kohteena on vientivalvonnan piirissä oleva tuote. Käytännössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi vientikiellossa olevan tuotteen myyntineuvotteluissa avustaminen on kiellettyä.

Neuvoston asetuksen (EU) 833/2014 5 n artiklan 2 kohta kieltää oikeudellisten neuvontapalveluiden tarjoamisen suoraan tai välillisesti Venäjän hallitukselle taikka Venäjälle sijoittautuneille oikeushenkilöille, yhteisöille tai elimille. Kielto ei kohdistu luonnollisiin henkilöihin. Välillisestä oikeudellisten neuvontapalveluiden tarjoamisesta on kyse, jos neuvontapalveluista hyötyy myös joku toinen toimija kuin palvelun vastaanottaja. Tällainen tilanne voi olla kyseessä, jos esimerkiksi EU:ssa sijaitseva tytäryhtiö vastaanottaa oikeudellista neuvontapalvelua, joka hyödyttää myös venäläistä emoyhtiötä.[45] Oikeudellisina neuvontapalveluina pidetään:

- Lain tulkintaan ja soveltamiseen liittyvä oikeudellinen neuvonta muissa kuin oikeudenkäyntiasioissa - sisältäen myös kaupalliset liiketoimet
- Osallistuminen päämiehen puolesta kaupallisiin liiketoimiin, neuvotteluihin ja muuhun kanssakäymiseen kolmansien osapuolien kanssa
- Oikeudellisten asiakirjojen laatiminen, täytäntöönpano ja todentaminen.[46]

Pakoteasetukset sisältävät tyypillisesti vapautuksia sekä poikkeuksia asetuksessa säädetyille kielloille. Vapautus tarkoittaa, että pakoteasetuksia ei sovelleta asetuksissa tarkemmin säädetyissä tilanteissa. Poikkeus puolestaan tarkoittaa, että ulkoministeriö voi myöntää luvan pakoteasetuksissa säädetyistä kielloista poikkeamiseksi tietyissä asetuksissa tarkemmin säädellyissä tilanteissa. Oikeudellisten neuvontapalveluiden tarjoamisen kieltoon on neuvoston asetuksessa (EU) 833/2014 vapautuksia, joista merkittävin liittyy sellaisten palveluiden tarjoamiseen, jotka ovat välttämättömiä puolustautumisoikeuden käyttämiseksi oikeudenkäynneissä sekä tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden käyttämiseksi (5 n artiklan 5 kohta). Kiellettyihin oikeudellisiin neuvontapalveluihin ei asetuksessa katsota asiakkaan edustamista tuomioistuinmenettelyissä tai vaihtoehtoisissa riidanratkaisumenettelyissä ja tällaisten palveluiden antaminen onkin siten sallittua.[47]

Neuvoston asetuksen (EU) 833/2014 5 b artiklan 1 kohta kieltää luottolaitoksia ottamasta yli 100 000 euron talletuksia, jotka ovat peräisin Venäjän kansalaisilta tai Venäjällä asuvilta luonnollisilta henkilöiltä, Venäjälle sijoittautuneilta oikeushenkilöiltä, yhteisöiltä tai elimiltä tai sellaiselta unionin ulkopuolelle sijoittautuneelta oikeushenkilöltä, yhteisöltä tai elimeltä, jonka omistusoikeuksista enemmän kuin 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti Venäjän kansalaisten tai Venäjällä asuvien luonnollisten henkilöiden omistuksessa. Tähän kieltoon on 5 b artiklan 3 kohdan vapautuksen lisäksi runsaasti poikkeuksia. Kielto tulee ottaa huomioon, kun on kyse asiakasvarojen siirtämisestä asiakasvaratilille. Asiakasvaratiliä ei saa käyttää kiellon kiertämiseen.

---

[45] European Comission: Consolidated FAQs on the implementation of Council Regulation No 833/2014, Council Regulation No 269/2014, Council Regulation (EU) No 692/2014 and Council Regulation (EU) 2022/263. Julkaistu 22.6.2022, viimeisin päivitys 14.2.2025. Osa 8, kysymys 20.

[46] Neuvoston asetus (EU) 1904/2022, johdanto-osa 19. Käännökset ovat kirjoittajan eli ne eivät ole virallisia asetustekstin mukaisia suomennoksia. Englanninkielinen asetusteksti: ”‘Legal advisory services’ covers: the provision of legal advice to customers in non-contentious matters, including commercial transactions, involving the application or interpretation of law; participation with or on behalf of clients in commercial transactions, negotiations and other dealings with third parties; and preparation, execution and verification of legal documents. ‘Legal advisory services’ does not include any representation, advice, preparation of documents or verification of documents in the context of legal representation services, namely in matters or proceedings before administrative agencies, courts or other duly constituted official tribunals, or in arbitral or mediation proceedings.”

[47] Neuvoston asetuksen (EU) 1904/2022, 19. johdanto-osan mukaan oikeudellisiin neuvontapalveluihin ei lueta minkäänlaista edustamista, neuvontaa, asiakirjojen laatimista tai asiakirjojen todentamista oikeudellisten edustuspalvelujen yhteydessä eli hallintovirastoissa, tuomioistuimissa tai muissa lainsäädännön mukaisesti perustetuissa virallisissa lautakunnissa käsiteltävinä olevissa asioissa tai käytävissä menettelyissä taikka välimies- tai sovittelumenettelyissä.

4.3 Pakote- ja jäädyttämispäätöstarkastus käytännössä

Pakotteiden noudattaminen ei ole riskiperusteista, mutta pakotteiden noudattamiseksi sovellettavat menettelyt voidaan mitoittaa riskiperusteisesti. Pakotteisiin ja jäädyttämispäätöksiin liittyvien menettelyiden tulee olla riittäviä asianajotoimiston resursseihin ja toiminnan riskeihin nähden.

Pakote- ja jäädyttämispäätöstarkastus edellyttää riittäviä tietoja asiakkaasta tai tämän tarjoamasta tuotteesta tai palvelusta (esimerkiksi tietoja yritysasiakkaan ylimmästä johdosta, edustajasta sekä tosiasiallisista edunsaajista). Tietoja tulee asiakkaan lisäksi hankkia myös muista tietolähteistä, kuten kaupparekisteristä. Tietojen luotettavuuteen tulee kiinnittää huomiota ja asiakkaan antamat tiedot tulee tarvittaessa varmistaa luotettavasta lähteestä.

Henkilö- ja yhteisöpakotteiden osalta pakotelistatut henkilöt ja yhteisöt voi tarkistaa vapaasti käytettävistä EU Sanctions Map -palvelusta osoitteessa https://www.sanctionsmap.eu/ tai ulkoministeriön pakotesivustolta osoitteessa https://um.fi/pakotteet-maittain. EU julkaisee lisäksi konsolidoitua pakotelistausta henkilö- ja yhteisöpakotteiden kohteina olevista tahoista. Konsolidoitu pakotelistaus on saatavilla osoitteessa https://data.europa.eu/data/datasets/consolidated-list-of-persons-groups-and-entities-subject-to-eu-financial-sanctions?locale=fi[49].

Kansalisten jäädyttämispäätösten osalta ajantasaisen jäädyttämispäätösluettelon saa keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskusten kirjaamosta tai Go AML -sovelluksesta.

Pakote- ja jäädyttämispäätöstarkastus on mahdollista toteuttaa myös hyödyntämällä kaupallista tietojärjestelmää. Tietojärjestelmän etuna on manuaalisen työn väheneminen sekä tietojen ajantasaisuuden varmistamisen helpottuminen. Tietojärjestelmän riittävyys on kuitenkin käyttäjän vastuulla. Erilaisten tietojärjestelmien osalta on hyvä huomata, että ne eivät yleensä sisällä kansallisia jäädyttämispäätöksiä ja tästä syystä ne tuleekin tarkastaa manuaalisesti erillisestä jäädyttämispäätösluettelosta. Kansalliset jäädyttämispäätökset sisältävät YK:n ja EU:n listauksiin sekä ulkomaisten viranomaisten pyyntöihin perustuvien jäädyttämispäätösten lisäksi myös puhtaasti kotimaisia jäädyttämispäätöksiä. Nämä puhtaasti kotimaiset jäädyttämispäätökset voivat jäädä huomioimatta, mikäli tietojärjestelmä ei huomioi Suomen kansallista listaa jäädyttämispäätöksistä.

Pakotelista- ja jäädyttämispäätöstarkastuksesta ja sen ajankohdasta on suositeltavaa tehdä merkintä asiakkaan tietoihin, jotta asianajaja voi osoittaa noudattaneensa pakote- ja jäädyttämispäätössääntelyä.

4.4 Miten toimia pakote- tai jäädyttämispäätösosuman tilanteissa

4.4.1 Henkilö- ja yhteisöpakotteet

Henkilö- ja yhteisöpakotteiden tarkoituksena on, että pakotteiden kohteena olevan tahon omistukseen, haltuun tai määräysvaltaan ei saa luovuttaa varoja tai taloudellisia resursseja. Toimivaltainen viranomainen asian täytäntöönpanossa on Ulosottolaitos.

---

[48] Viimeisimmän konsolidoinnin päivämäärä on merkitty EUR-Lexissä vasempaan sivupaneeliin. Uusimpien säädökseen tehtyjen muutosten päivämäärän löytää EUR-Lexissä valitsemalla konsolidoidusta versiosta ”Siirry alkuperäiseen säädökseen”, valitsemalla tämän jälkeen ”Tietoa asiakirjasta”, jonka jälkeen tulee etsiä kohta ”Muutettu säädöksillä” ja etsiä uusimman muutoksen päivämäärä, joka on listauksen alimpana. Uusimman muutossäädöksen linkkiä painamalla pääsee muuttavaan säädöstekstiin.

[49] Viimeisimmän konsolidoinnin päivämäärä on merkitty EUR-Lexissä vasempaan sivupaneeliin. Uusimpien säädökseen tehtyjen muutosten päivämäärän löytää EUR-Lexissä valitsemalla konsolidoidusta versiosta ”Siirry alkuperäiseen säädökseen”, valitsemalla tämän jälkeen ”Tietoa asiakirjasta”, jonka jälkeen tulee etsiä kohta ”Muutettu säädöksillä” ja etsiä uusimman muutoksen päivämäärä, joka on listauksen alimpana. Uusimman muutossäädöksen linkkiä painamalla pääsee muuttavaan säädöstekstiin.

Pakotelain 2 b §:n 3 momentin mukaan rahanpesulain mukaisen ilmoitusvelvollisen on salassapitosäännösten estämättä viipymättä oma-aloitteisesti toimitettava hallussaan olevat 2 b §:n 1 momentissa tarkoitettuja luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä koskevat ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 66 §:ssä tarkoitetut tiedot ulosottomiehelle. Kyseinen säännös koskee henkilö- ja yhteisöpakotteiden alaisia tilanteita, joissa asianajotoimisto saa tietoja pakotelistatun henkilön tai yhteisön omistuksessa, hallussa tai määräysvallassa olevista varoista tai taloudellisista resursseista. Tällainen tilanne on käsillä esimerkiksi silloin, jos asianajaja avustaa kiinteistön kaupassa ja kiinteistön ostajan tai myyjän todetaan olevan pakotelistattu.

Näissä tilanteissa asianajotoimiston tulee välittömästi keskeyttää liiketoimi ja tehdä asiasta ilmoitus Ulosottolaitokselle osoitteeseen ulosotto.uo@oikeus.fi. Ilmoituksessa tulee olla mahdollisimman tarkat yksilöintitiedot henkilöstä, vähintään nimi ja syntymäaika sekä ulosottokaaren 3 luvun 66 §:n mukaiset tiedot pakotelistatun tahon varoista ja taloudellisista resursseista. Pakotelistatulle ei saa luovuttaa varoja tai taloudellisia resursseja. Ulosottolaitos tekee tarvittavat selvitykset ja antaa päätöksen siitä, asetetaanko maksukielto vai voiko liiketointa jatkaa.

Pakotelain 2 b §:n 3 momentin sanamuodon mukaan se koskee rahanpesulain 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollista. Suomen Asianajajat katsoo, että kyseinen säännös koskee asianajajaa riippumatta siitä, sovelletaanko kyseessä olevaan toimeksiantoon rahanpesulakia. Poikkeuksen asianajotoimiston ilmoitusvelvollisuuteen pakotteiden perusteella jäädytettävistä varoista muodostaa asianajajan salassapito- ja vaitiolovelvollisuus, joka on yleensä huomioitu myös pakoteasetusten ilmoitusvelvollisuutta koskevissa säännöksissä. EU:n pakotesääntely takaa jokaiselle oikeuden tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin sekä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Pakotteisiin liittyvä ilmoitusvelvollisuus ei siten tule sovellettavaksi, kun asianajotoimiston vastaanottama tieto on saatu osana oikeudellista avustamista oikeudenkäynnissä.[50] Jos oikeudenkäynnissä tuomitaan maksettavaksi varoja pakotelistatulle taholle, asianajajan tulee kuitenkin selvittää, tarvitseeko maksun suorittamiselle hakea ulkoministeriön lupa.

4.4.2 Sektoripakotteet

Pakotelain 2 b §:n 3 momentin mukainen ilmoitusvelvollisuus koskee vain henkilö- ja yhteisöpakotteita. Sektoripakotteita koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta ei ole säädetty kansallisessa lainsäädännössä. EU:n sektoripakotteita koskeviin asetuksiin sisältyy kuitenkin henkilö- ja yhteisöpakoteasetuksia vastaavasti yleensä velvollisuus ilmoittaa asuin- tai sijaintijäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle asetusten täytäntöönpanoa edistävistä tiedoista. Koska ilmoitusvelvollisuudesta ei ole annettu tarkempia säännöksiä, tulee ilmoitukset tehdä pakotelain 2 b §:n 4 momentin perusteella ulkoministeriölle. Asetusten täytäntöönpanoa edistävillä tiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi tietoja pakotteiden kiertämisen yrittämisestä. Tällainen tieto voi olla asianajotoimistossa käsillä esimerkiksi, jos Venäjälle sijoittautunut oikeushenkilö hakee toimistosta oikeudellisia neuvontapalveluita, jotka kuuluvat neuvoston asetuksen (EU) 833/2014 5 n artiklan 2 kohdan kiellon piiriin. Jos kyse on rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvasta toimeksiannosta, pakotteiden kiertämisessä tai sen yrittämisessä voi olla kyse epäilyttävästä liiketoimesta, josta tulee tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle käyttäen ilmoituksessa indikaattoria ”pakotteet”.

Kuten henkilö- ja yhteisöpakotteiden kohdalla, asianajajan salassapito- ja vaitiolovelvollisuus muodostaa poikkeuksen myös sektoripakotteiden mukaiseen ilmoitusvelvollisuuteen. Katso salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden vaikutuksesta ilmoitusvelvollisuuteen lisää yltä kohdasta 4.4.1.

[50] European Comission: Consolidated FAQs on the implementation of Council Regulation No 833/2014, Council Regulation No 269/2014, Council Regulation (EU) No 692/2014 and Council Regulation (EU) 2022/263. Julkaistu 22.6.2022, viimeisin päivitys 14.2.2025. Osa 1, kysymys 30.

4.4.3 Jäädyttämispäätökset

Jäädyttämislain 14 §:n 3 momentin mukaan luotto- ja rahoituslaitosten, vakuutusyhtiöiden ja muiden jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanossa tarvittavia päätöksen kohteen varoja koskevia tietoja hallussaan pitävien on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava tiedot ulosottomiehelle. Mikäli asianajotoimisto saa tietoja jäädyttämispäätöksen kohteen varoista, tulee liiketoimi keskeyttää välittömästi ja tehdä asiasta ilmoitus Ulosottolaitokselle osoitteeseen ulosotto.uo@oikeus.fi. Jäädyttämispäätöksen kohteelle ei saa luovuttaa varoja. Ulosottolaitos tekee tarvittavat selvitykset ja antaa päätöksen siitä, asetetaanko maksukielto vai voiko liiketointa jatkaa. Kuten pakotteissa, jäädyttämispäätöksiin liittyvä ilmoitusvelvollisuus ei tule sovellettavaksi, kun asianajaja on saanut tiedon varoista edustaessaan päämiestään oikeudenkäynnissä.

5. Jatkuva seuranta, selonottovelvollisuus ja asiakasvaratilit

5.1 Jatkuva seuranta

Asianajotoimiston on seurattava ja tunnettava asiakkaidensa toimintaa tietyllä laajuudella jatkuvasti. Rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetään jatkuvasta seurannasta ja sen mukaan ilmoitusvelvollisen on järjestettävä **asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen, asiakassuhteen pysyvyyteen ja kestoon sekä riskeihin nähden riittävä seuranta** sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta ja tämän toiminnasta. Jatkuvan seurannan velvoite koskee kaikkia asiakkaita ja toimeksiantoja riskiluokituksesta riippumatta.

Asianajotoiminnan luonteen vuoksi asiakkaan toimintaa seurataan ja arvioidaan osana toimeksiannon aktiivista hoitamista eikä seuranta välttämättä tarkoita mitään erityisempiä toimia. Mikäli asiakas esimerkiksi toimeksiannon yhteydessä pyytää asianajajaa luomaan monimutkaisen yritysrakenteen, tulee asianajajan arvioida, onko monimutkaiselle rakenteelle olemassa liiketaloudellinen peruste. Koska osa jatkuvasta seurannasta toteutuu toimeksiannon hoitamisen yhteydessä, on tärkeää, että kaikki asianajotoimistossa toimeksiantojen parissa työskentelevät osaavat kiinnittää huomiota asiakkaan toimintaan. Jatkuvan seurannan ja selonottovelvollisuuden tarkoituksena on varmistaa, että asianajaja tuntee asiakkaansa ja tämän liiketoiminnan ja että asianajaja voi tämän tuntemuksensa perusteella arvioida saamiensa toimeksiantojen epätavallisuuden ja pystyy havaitsemaan asiakkaan toiminnassa tapahtuvat epätavalliset muutokset.

Asiakkaan ja toimeksiannon riskiluokitus vaikuttaa jatkuvan seurannan sisältöön. Rahanpesuasetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen on rahanpesulain 3 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua tehostettua menettelyä noudattaessaan toteutettava jatkuvan seurannan toimenpiteitä tavallista tiheämmin aikavälein asiakassuhteessa tapahtuvien muutosten ja tavanomaisesta poikkeavien liiketoimien havaitsemiseksi sekä asiakassuhteeseen liittyvien riskien hallitsemiseksi.

5.2 Selonottovelvollisuus suhteessa asiakkaaseen

Rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen on hankittava tietoja asiakkaansa ja tämän tosiasiallisen edunsaajan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiselle. Hankittavien tietojen laajuus asiakkaan taustoista ja liiketoiminnan perusteista määräytyy riskiperusteisen arvioinnin perusteella. Käytännössä riskienhallinta edellyttää, että asianajaja mitoittaa asiakkaan jatkuvassa tuntemisessa sovellettavat menettelytapansa asiakkaan käyttämien palvelujen tai asiakkaan muiden ominaispiirteiden ja rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien mukaisesti. Jos rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski on asianajotoimiston arvion perusteella vähäinen, asiakkaan tuntemisessa voi noudattaa yksinkertaistettua tuntemismenettelyä. Vastaavasti, jos asianajotoimisto arvioi riskin suureksi, asiakkaan tuntemisessa tulee noudattaa tehostettua menettelyä ja liiketoimiin liittyviä selvityksiä on tehtävä laajemmin.

Selonottovelvollisuus edellyttää, että asianajotoimisto kiinnittää erityistä huomiota liiketoimiin:

- jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka asianajotoimiston koon tai toimipaikan osalta ovat epätavallisia;
- joilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta; tai
- jotka eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai niiden tietojen kanssa, jotka asianajotoimistolla on asiakkaasta.

Tarvittaessa asianajotoimiston tulee selvittää liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä.

5.3 Selonottovelvollisuus suhteessa muuhun tahoon kuin asiakkaaseen

On tärkeää huomata, että joissain tilanteissa asianajotoimiston on selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankittava tietoja myös muusta tahosta kuin päämiehestä eli toimiston asiakkaasta. Seuraavassa käydään läpi joitakin esimerkkejä tällaisesta tilanteesta.

Mikäli asianajaja kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana taikka konkurssipesän pesänhoitajana myy kuolinpesän tai konkurssipesän omaisuutta, asianajajan on selonottovelvollisuuden täyttämiseksi tunnettava omaisuuden ostaja eli kerättävä ostajasta rahanpesulain mukaiset tuntemistiedot soveltuvin osin (ks. ResL 3 luvun 3 §:n 2 momentti):

- Mikäli kyse on kiinteän omaisuuden myynnistä, tiedot tulee kerätä aina.
- Mikäli kyse on irtaimen omaisuuden myynnistä, tiedot tulee kerätä, kun rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdan a alakohdan edellytykset täyttyvät eli liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus yhteensä on vähintään 10 000 euroa. Käytännössä tämä tarkoittaa tilannetta, jossa ostaja ostaa kuolinpesän tai konkurssipesän irtainta omaisuutta yhteensä vähintään 10 000 eurolla.[51]
- Omaisuuden ostaja tulee kuitenkin tuntea, vaikka ostetun omaisuuden yhteenlaskettu arvo olisi alle 10 000 euroa, jos kyse on epäilyttävästä liiketoimesta (rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohta).

Lisäksi asianajajan tulee kuolinpesän pesänselvittäjänä ja -jakajana sekä konkurssipesän pesänhoitajana epäilyttävien liiketoimien osalta noudattaa rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentin mukaista selonottovelvollisuutta sekä rahanpesulain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaista ilmoitusvelvollisuutta, vaikka asianajajalla ei olisikaan varsinaista asiakasta.

Myös asianajajan päämiehen vastapuoli tulee tuntea joissakin tapauksissa. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun asianajaja avustaa päämiestään kiinteistön myynnissä sekä tilanteessa, jossa vastapuoli on maksamassa asianajajan päämiehelle tasinkoa. Näissä tilanteissa asianajotoimiston tulee tunnistaa vastapuoli ja tarvittaessa todentaa hänen henkilöllisyytensä sekä selvittää vastapuolen varojen alkuperä. Riittävien tietojen kerääminen muista kuin asianajajan asiakkaista on tärkeää myös pakotesääntelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseksi. Asianajotoimiston on hyvä riskiarviossa tai asiakkaiden tuntemista koskevissa menettelyissä ottaa kantaa siihen, millaisissa toimiston hoitamissa toimeksiannoissa selonottovelvollisuuden täyttäminen edellyttää myös muiden kuin asianajajan asiakkaiden tietojen keräämistä. Ohjeistuksessa on hyvä antaa suuntaviivoja myös siihen, mitä tietoja näissä tilanteissa tulee kerätä, vaikka lopullinen päätös kerättävistä tiedoista tuleekin tehdä tapauskohtaisesti.

Rahanpesulain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen on täytettyään rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta. Selonottovelvollisuus edeltää siten epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemistä.

Seuraavassa on esitetty esimerkkejä tilanteista, joissa asianajajalla on syytä epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoittamista ja joissa asianajajan tulee ensivaiheessa täyttää selonottovelvollisuutensa ja sen jälkeen mahdollinen ilmoitusvelvollisuutensa:

- Käteisten varojen epätavanomainen käyttäminen: asiakas haluaa esimerkiksi maksaa sopimukseen tai liiketoimeen liittyvän merkittävän kauppahinnan tai muun rahasuorituksen käteisillä rahavaroilla tai asiakkaan toivomuksena on suorittaa käteisiä varoja useammissa erissä asiakasvaratilille, jolloin yksittäinen suoritus ei ole huomiota herättävä, mutta suorituksista koostuva yhteissumma on merkittävä.

[51] Selonottovelvollisuuden syntyminen on riippuvainen ainoastaan liiketoimen suuruudesta, eikä se tavaroiden myyjiä koskevan rahanpesulain 3 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan tavoin edellytä maksun suorittamista käteisellä. Tämä johtuu siitä, että rahanpesulaki soveltuu asianajajiin aina rahanpesulain asianajajia koskevan soveltamisalasäännöksen perusteella.

- Sellaisten maksujärjestelyiden käyttäminen, jotka ovat poikkeuksellisia verrattuna vastaavissa liiketoimissa yleisesti käytettäviin maksujärjestelyihin.
- Asiakas on haluton antamaan asiakkaan tuntemiseksi tarvittavia tietoja taikka asiakas antaa puutteellisia tai tekaistuja tietoja.
- Asiakas on tai on ollut merkittävässä julkisessa tehtävässä tai on merkittävässä julkisessa tehtävässä toimivan henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani ja liiketoimessa tai siihen liittyvässä rahoituksessa on tavanomaisesta poikkeavia piirteitä (esim. lahjontaepäily).
- Asiakkaalla on yhteys korkean riskin valtioon ja liiketoimessa tai siihen liittyvässä rahoituksessa on tavanomaisesta poikkeavia piirteitä.[52]
- Sopimussakko tai vahingonkorvaus maksetaan tilanteessa, jossa sille ei näyttäisi olevan perustetta.
- Huomattavat ali- tai ylilaskutukset.
- Sovittua suuremmat suoritukset asiakasvaratilille.
- Epänormaalit apporttisuoritukset yhtiön perustamisen tai yhtiön osakepääoman korottamisen yhteydessä.
- Toimitusjohtajalla tai muulla toimijalla on selvästi riittämätön elinkeinotoiminnan kokemus.

Jos liiketoimia on luonteensa puolesta syytä epäillä valeoikeustoimiksi, esimerkiksi sillä perusteella, että omaisuuden tosiasiallinen määräysvalta eroaa muodollisista seikoista tai toimet ovat muuten vailla liiketaloudellisia perusteita, tai varoja on siirretty bulvaanin nimiin, varojen alkuperääkin on yleensä syytä epäillä.

Liiketoimi voi poikkeuksellisuudestaan huolimatta olla täysin laillinen liiketoimi, jolloin se luonnollisesti voidaan suorittaa normaalisti. Vastaavasti, jos selvityksen jälkeen syitä liiketoimen epätavallisuudelle ei löydy, on asianajotoimiston tehtävä lain edellyttämä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle.

5.4 Asiakasvarojen tilit

Asianajajan kannattaa olla erityisen tarkkana käyttäessään asiakasvarojen tiliä, sillä pahimmillaan asianajaja voi mahdollistaa rahanpesun asianajajan asiakasvarojen tilin kautta. Asiakasvarojen tiliin ja sillä olevaan erityisen suojattuun asemaan liittyykin riskejä rahanpesun mahdollistamisesta. Asianajajan asiakas tai kolmas taho voi esimerkiksi maksamalla asiakasvarojen tilille liikasuorituksia tai antamalla asianajajan säilytettäväksi varojaan, kierrättää varoja asiakasvaratilin kautta ja siten saada niiden rikollisen alkuperän häivytettyä. Siksi asianajajan on noudatettava erityistä huolellisuutta vastaanottaessaan varoja asiakasvarojen tilille. Katso asiakasvaratiliin liittyvistä riskeistä kohdista 2.4 ja 5.

Asianajajan on hyvä huomata, että asiakasvaratilin tosiasiallisten edunsaajien tunnistamiseen liittyy rahanpesulain 3 luvun 6 §:n 4—6 momenteissa säädetyt poikkeukset luottolaitoksen velvollisuudesta tunnistaa asiakasvaratilin tosiasialliset edunsaajat. Asianajajan tulee rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvien toimeksiantojen osalta luovuttaa luottolaitokselle sen pyynnöstä asiakasvaratilin tosiasiallista edunsaajaa koskevat tiedot. Velvollisuus ei koske asianajajan rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien tehtävien hoitamiseen liittyvien asiakasvaratilien tosiasiallisia edunsaajia.

[52] Korkean riskin valtioiksi katsotaan valtiot, jotka on listattu Euroopan komission luetteloon Euroopan talousalueen ulkopuolisista korkean riskin maista, valtio on FATF:n mustalla tai harmaalla listalla, valtio on listattu veroasioissa yhteistyöhaluttomien lainkäyttöalueita koskevaan EU-luetteloon tai valtioon kohdistuu EU:n tai YK:n määräämiä pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia toimenpiteitä (ks. kohta 3.8).

6. Ilmoitusvelvollisuus

6.1 Velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta

Asianajajalla on rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvissa toimeksiannoissa velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta sellaisen havaittuaan, myös omaa päämiestään koskien. Lain sanamuodon mukaisesti kyse on ilmoituksesta *epäilyttävästä liiketoimesta,* ei rahanpesuilmoituksesta. Asianajajan ei siis tarvitse epäillä rahanpesua tehdäkseen ilmoituksen. Ilmoituskynnystä ei olekaan syytä pitää liian korkeana.

Rahanpesulain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen on täytettyään rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta. Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä riippumatta siitä, onko asiakassuhde perustettu tai siitä kieltäydytty tai onko liiketoimi suoritettu, keskeytetty tai siitä kieltäydytty. Rahanpesulain 4 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan ilmoitusvelvollisen on annettava maksutta rahanpesun selvittelykeskukselle kaikki epäilyn selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Ilmoitusvelvollisen on vastattava rahanpesun selvittelykeskuksen tietopyyntöihin sen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

Epäilyttävällä liiketoimella tarkoitetaan asiakkaan epätavallisia liiketoimia, joiden tosiasiallista tarkoitusta tai tavoitetta ilmoitusvelvollinen ei ole kyennyt selvittämään, sekä asiakkaan liiketoimia, jotka selvityksen jälkeen vaikuttavat epätavallisilta ilman asianmukaista perustetta. Epätavallisia liiketoimia ovat kaikki asiakkaan normaalista toiminnasta poikkeavat tai epätavalliset liiketoimet, myös taloudelliselta arvoltaan poikkeavat liiketoimet, asiakkaan tuntemistiedot huomioiden. Epäilyttävä liiketoimi voi olla kysymyksessä myös, kun asianajotoimisto katsoo, että toimenpide on asianomaisen toimialan palvelujen tarjoamisesta saatujen yleisten kokemusten perusteella epäilyttävä. Asianajotoimiston tuleekin arvioida kunkin liiketoimen mahdollinen epäilyttävyys perustuen omaan ammattikokemukseensa kyseisestä toimialasta ja asiakkaasta, riskiperusteisena kokonaisarviointina.

Epäilyttävää liiketoimea koskeva ilmoitus on tehtävä viipymättä, kun epäilyttävä liiketoimi havaitaan. Liiketoimi on epäilyttävä, kun liiketoimi poikkeaa asianajajan näkemyksen mukaan tavanomaisesta, eikä epätavanomaisuudelle selvityksistä huolimatta löydy asianmukaista perustetta. Epäilyttävää on esimerkiksi, ettei asiakas anna selonottovelvollisuuden täyttämiseksi pyydettyä selvitystä tai annettu selvitys on asianajotoimiston arvion mukaan epäluotettava; liiketoimen peruste ja varojen alkuperä ei selvitysten perusteella riittävästi selviä; oikeushenkilöä ei pystytä tunnistamaan tai tosiasiallisia edunsaajia tai henkilöä, joiden puolesta asiakas toimii, ei pystytä tunnistamaan tai luotettavasti selvittämään taikka kiinteistön kauppa selkeään yli- tai alihintaan.

Ilmoitusvelvollisuus koskee epäilyttäviä liiketoimia riippumatta siitä, ovatko niiden kohteena olevat varat peräisin Suomessa vai toisen valtion alueella suoritetuista toimista.

Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä sähköisesti rahanpesun selvittelykeskuksen tarkoitukseen varaamaa erityistä sovellusta käyttäen.[53]Ilmoitus voidaan erityisestä syystä tehdä myös muuta salattua yhteyttä tai tietoturvallista menettelyä käyttäen. Epäilyttävää liiketoimea koskevassa ilmoituksessa on oltava rahanpesulain edellyttämät tuntemistiedot sekä tiedot liiketoimen laadusta, liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden määrästä ja valuutasta, varojen tai muun omaisuuden alkuperästä tai kohteesta ja syystä, joka teki liiketoimesta epäilyttävän, sekä siitä, onko liiketoimi suoritettu, onko se keskeytetty vai onko siitä kieltäydytty (ResL 4:2.2).

[53] Ks. https://ilmoitus.rahanpesu.fi/Home

Rahanpesun selvittelykeskuksen määräyksenantovaltuutta koskeva muutos rahanpesulakiin on tullut voimaan 1.6.2025. Rahanpesun selvittelykeskus on antanut ilmoitusvelvollisia sitovan määräyksen, joka tulee voimaan 11.8.2025 ja jolla varmistetaan ilmoitusten tekninen yhteensopivuus käytettävän sovelluksen kanssa. Muutoksen myötä epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen ilmoituspohjaan tulee teknisiä muutoksia.

Rahanpesulaissa säädetty ilmoitusvelvollisuus syrjäyttää asianajajalle muussa laissa säädetyn salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden. Asianajajalain 5 c §:n, Suomen Asianajajien sääntöjen 35 §:n ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden määräykset asianajajan salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta syrjäytyvät siis tilanteissa, joissa asianajotoimisto on rahanpesulain säännösten nojalla ilmoitusvelvollinen epäilyttävästä liiketoimesta. Koska rahanpesulakia ei sovelleta oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamiseen, on jokaisen oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin tästä huolimatta turvattu.

6.2 Epäilyttäviä liiketoimia koskevien tietojen säilyttäminen

Ilmoitusvelvollisen on säilytettävä viiden vuoden ajan ilmoitusvelvollisuutensa täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot sekä näihin liittyvät asiakirjat (ResL 4:3.1). Tiedot ja asiakirjat on **pidettävä erillään asiakasrekisteristä** eikä niitä saa käyttää muuhun kuin rahanpesulaissa säädettyyn tarkoitukseen.

Tiedot ja asiakirjat on poistettava viiden vuoden kuluttua asiakassuhteen päättymisestä tai epäilyttävän liiketoimen suorittamisesta, jollei niiden edelleen säilyttäminen ole tarpeen rikostutkinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin taikka ilmoitusvelvollisen tai sen palveluksessa olevan oikeuksien turvaamiseksi. Tietojen ja asiakirjojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus on tutkittava viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä säilyttämisen tarpeellisuuden tarkistamisesta. Tarkistamisesta ja sen ajankohdasta on tehtävä merkintä.

Rekisteriin merkityllä henkilöllä ei ole tarkastusoikeutta ilmoitus- ja selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankittuihin tietoihin ja asiakirjoihin, mutta tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa näiden tietojen käsittelyn lainmukaisuuden (ResL 4:3.2).

6.3 Salassapitovelvollisuus

Asianajotoimisto ei saa paljastaa epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemistä tai selvittelyä sille, johon epäily kohdistuu, eikä muulle henkilölle (ResL 4:4.1). On tärkeää, että asianajotoimisto järjestää selonotto- ja ilmoitusvelvollisuutta koskevien tietojen säilyttämisen siten, että ne ovat erillään asiakasrekisteristä ja että niihin on pääsy vain henkilöillä, jotka tarvitsevat tietoa työtehtäviensä tekemiseen.

Epäilyilmoituksista muodostuvaa ns. rahanpesurekisteriä saavat käyttää vain rahanpesun selvittelykeskuksen henkilöstöön kuuluvat. Epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekijän nimi ja henkilöllisyys ovat salassa pidettäviä tietoja.[54]

[54] Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017) 3 § 5 momentti. Tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi. Salassapitosäännös ei kuitenkaan vaikuta esitutkinta- ja pakkokeinolain soveltamiseen. Esitutkintaan saatettujen rahapesun ja terrorismin rahoittamisen epäilyihin liittyvien tietojen salassapitoa sääntelee edelleen esitutkintalaki.

6.4 Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa

Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä ilmoitusvelvollisilta, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään. Asianajajiin ja luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin kohdistuvat salassapitovelvollisuutta ja todistamiskieltoa koskevat säännökset muussa laissa rajoittavat kuitenkin rahanpesun selvittelykeskuksen oikeutta tietojensaantiin.[55]

Rahanpesun selvittelykeskus saa käyttää ja luovuttaa saatuja tietoja salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi. Rahanpesun selvittelykeskus saa luovuttaa tietoja myös ilman pyyntöä. Lisäksi tietoja saa luovuttaa ulkoministeriölle varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetussa laissa säädettyjen tehtävien ja ulosottomiehelle mainitussa laissa säädettyjen tehtävien ja pakotelain 2 b §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan luovuttaa myös rahanpesulaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja Suomen Asianajajille, jos luovutettava tieto on välttämätön toimivaltaisen valvontaviranomaisen tai Suomen Asianajajien rahanpesulaissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi.[56]

Asianajaja on velvollinen luovuttamaan selvittelykeskukselle kaikki tiedot, joilla saattaa olla merkitystä rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen epäilyn selvittämisessä. Asianajajalle asianajajalaissa säädetty salassapitovelvollisuus ei ole esteenä tietojen luovuttamiselle. Ainoastaan siinä tapauksessa, että asianajaja on oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 13 §:ssä säädetyin tavoin velvollinen kieltäytymään todistamasta, hän ei ole velvollinen luovuttamaan rahanpesun selvittelykeskuksen pyytämiä tietoja.[57]

6.5 Liiketoimen keskeyttäminen ja siitä kieltäytyminen

Ilmoitusvelvollisen on keskeytettävä liiketoimi lisäselvityksiä varten tai kieltäydyttävä liiketoimesta, jos liiketoimi on epäilyttävä tai ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimeen sisältyviä varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen (ResL 4:5.1). Jos liiketoimi on lisäselvitystenkin jälkeen epäilyttävä, asianajajan on viipymättä ilmoitettava liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä riippumatta siitä, onko asiakassuhde perustettu tai siitä kieltäydytty tai onko liiketoimi suoritettu, keskeytetty tai siitä kieltäydytty (ResL 4:4.1).

Jos liiketointa ei voida jättää kesken taikka, jos liiketoimen keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen todennäköisesti vaikeuttaisi liiketoimen tosiasiallisen edunsaajan selville saamista, ilmoitusvelvollinen voi suorittaa liiketoimen loppuun. Ennen liiketoimen suorittamista asianajajan on suositeltavaa olla yhteydessä rahanpesun selvittelykeskukseen mahdollisten lisäohjeiden saamiseksi.

---

[55] Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta 4 § 1 momentti.

[56] Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta 4 § 4 momentti.

[57] Korkein oikeus on ratkaisuissaan KKO 2003:119 ja KKO 2003:137 ottanut kantaa asianajajan salassapitovelvollisuuteen tarkastelemalla asianajajista annetun lain 5c §:ssä säädetyn asianajajan salassapitovelvollisuuden ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:ssä säädetyn todistamiskiellon välistä suhdetta. Ratkaisuissaan korkein oikeus on katsonut todistamiskiellon koskevan asianajajaa tai muuta oikeudellista neuvonantajaa lähtökohtaisesti vain hänen oikeudenkäyntiin liittyvässä asiamiehen tai avustajan tehtävässään. Korkeimman oikeuden ratkaisut tarkoittavat, että asianajaja on tietyissä tilanteissa velvollinen todistamaan sellaisestakin seikasta, josta hän muuten on asianajajista annetun lain 5 c §:n perusteella vaitiolovelvollinen. Jos asianajajalta pyydetään tietoja tilanteessa, jossa päämies on jo antanut käyttämälleen asiamiehelle tehtäväksi ajaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa vireillä olevaa tai vireille tulevaa asiaa, tulevat sovellettavaksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n säännökset, ja asianajaja on velvollinen kieltäytymään tietojen luovuttamisesta.

Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 6 § 1 momentin mukan rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisi voi antaa asianajajalle määräyksen liiketoimen keskeyttämisestä enintään kymmenen arkipäivän ajaksi, jos liiketoimen keskeyttäminen on välttämätön rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi.

Rahanpesulaki syrjäyttää hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet. Rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvissa toimeksiannoissa tapaohjeiden perusarvot lojaalisuus ja luottamuksellisuus väistyvät ilmoitusvelvollisuuden tieltä. Asianajajan on myös luovuttava epäilyttävän liiketoimen sisältävästä tehtävästä, vaikka hänellä ei tapaohjeiden perusteella olisikaan velvollisuutta tai oikeutta luopua tehtävästä. Tapaohjeiden 5.8 kohdan 1 alakohdan mukaan asianajaja on velvollinen luopumaan tehtävästä, jos laillinen este tai siihen verrattava pakottava syy estää tehtävän täyttämisen. Koska asiakkaalle ei saa kertoa epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemisestä, asianajotoimisto voi ilmoittaa tehtävästä luopumisen syyksi pakottavan syyn.

7. Työntekijöiden kouluttaminen ja suojeleminen

Rahanpesulain 9 luvun 1 § edellyttää, että asianajotoimiston työntekijät saavat asianmukaisen koulutuksen rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Työntekijöille on järjestettävä säännöllisesti ja riittävän kattavasti koulutusta. Mikäli asianajotoimistolla on työntekijöitä, sen tulee laatia suunnitelma työntekijöiden kouluttamisesta ja miettiä kuinka usein koulutusta järjestetään. Mikäli työntekijöiden työtehtävät vaihtelevat niiden sisältämien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tehtävien suhteen, voi eri työntekijäryhmille olla tarpeen laatia omat koulutussuunnitelmat. Koulutusten ajankohdista, sisällöstä ja osallistujista tulee pitää kirjaa. Koulutusten tietojen kirjaaminen on tärkeää myös, jotta asianajotoimisto voi osoittaa valvojalle noudattavansa lain asettamaa koulutusvelvollisuutta.

Jokaisella asianajajalla on velvollisuus huolehtia siitä, että hän päivittää osaamistaan rahanpesulain velvoitteista. Lisäksi jokaisella asianajotoimistolla on työnantajana velvollisuus järjestää työntekijöille koulutusta. Lähtökohtaisesti jokaiselle uudelle työntekijälle, joka osallistuu toimeksiantojen hoitamiseen, on järjestettävä koulutusta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Kertaluonteista kouluttamista ei voida pitää riittävänä, vaan koulutusta on järjestettävä säännöllisesti. Koulutuksen laajuuden ja tavan voi mitoittaa henkilön työtehtävien mukaan. Asianajotoimiston tulee kiinnittää huomiota koulutuksen riittävyyteen ja koulutusta tulee lisätä, jos rahanpesulain velvoitteiden noudattamisessa havaitaan puutteita.

Rahanpesulain 9 luvun 1 §:ssä säädetään velvollisuudesta toteuttaa asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka tekevät rahanpesulaissa tarkoitetun ilmoituksen rahanpesun selvittelykeskukselle. Käytännössä epäilyttävää liiketoimea koskevassa ilmoituksessa ei ole tarpeen mainita yksittäisen työntekijän nimeä ja tätä käytäntöä on syytä noudattaa työntekijöiden suojelemiseksi (HE 25/2008 vp, s. 65).

Ilmoituksen tekijän turvallisuuden suojaamiseksi rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:n 5 momentin mukaan epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekijän nimi ja henkilöllisyys ovat salassa pidettäviä tietoja. Edellä mainittu säännös ei kuitenkaan vaikuta esitutkinta- ja pakkokeinolain soveltamiseen. Esitutkintaan saatettujen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen epäilyihin liittyvien tietojen salassapitoa sääntelee esitutkintalaki.[58]

[58] Esitutkintalaki 4 luku 15 §.

8. Suomen Asianajajien valvontavaltuudet ja seuraamukset

8.1 Valvontavaltuudet

Asianajajalain 6 §:n mukaan Suomen Asianajajien hallituksen on valvottava, että asianajajat esiintyessään tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona sekä muussakin toiminnassaan täyttävät velvollisuutensa. Asianajaja on velvollinen antamaan hallitukselle tiedot, joita tätä valvontaa varten tarvitaan. Asianajajan on myös sallittava hallituksen määräämän henkilön suorittaa tarkastus hänen toimistossaan, jos hallitus katsoo sen valvontaa varten tarpeelliseksi, sekä tällöin esitettävä ne asiakirjat, joiden tutkimista tarkastuksen toimittaminen edellyttää.

Rahanpesulain 7 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan Suomen Asianajajat valvoo asianajotoimistojen osalta rahanpesulain säännösten noudattamista. Asianajotoimiston on voitava osoittaa Suomen Asianajajille, että sen asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seurantaa koskevat **menetelmät ovat riittävät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeihin nähden.** Suomen Asianajajilla on rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi oikeus suorittaa tarkastus myös etäyhteyksien avulla tietoturvallista menettelyä käyttäen taikka Suomen Asianajajien osoittamassa muussa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa.[59]

Mikäli Suomen Asianajajat suorittamansa valvonnan tai muutoin tehtäviensä hoidon yhteydessä havaitsee epäilyttävän liiketoimen, sen tulee ilmoittaa tästä rahanpesun selvittelykeskukselle.

8.2 Hallinnolliset seuraamukset

Rahanpesulain mukaisia hallinnollisia seuraamuksia ovat rikemaksu, julkinen varoitus ja seuraamusmaksu. Suomen Asianajajien hallitus ei voi määrätä hallinnollista seuraamusta asianajajalle tai asianajotoimistolle itse vaan hallitus tekee päätöksen Etelä-Suomen aluehallintovirastolle tehtävästä esityksestä hallinnollisen seuraamuksen määräämisestä. Päätöksen seuraamuksen määräämisestä tekee lopullisesti Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Päätöksestä voi valittaa Helsingin hallinto-oikeudelle.

Lievin mahdollinen hallinnollinen seuraamus on rikemaksu. Rikemaksusta säädetään rahanpesulain 8 luvun 1 §:ssä. Rikemaksu voidaan määrätä edellyttäen, ettei asia kokonaisuutena arvioiden anna aihetta ankarampiin toimenpiteisiin. Rikemaksu voidaan määrätä pääasiassa silloin, kun asianajaja tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö noudattaa rahanpesulain mukaisia velvoitteitaan esimerkiksi riskiarvion päivittämiseksi, asiakkaan tuntemiseksi, tosiasiallisen edunsaajan tunnistamiseksi, tehostetun tuntemismenettelyn soveltamiseksi taikka laiminlyömällä työntekijöiden kouluttamisen tai ilmoituskanavan perustamisen.

Julkinen varoitus voidaan määrätä asianajajalle, jos tämä tahallaan tai huolimattomuudesta menettelee muiden rahanpesulain nojalla annettujen säännösten kuin rikemaksua taikka seuraamusmaksua koskevien säännösten vastaisesti.[60] Julkinen varoitus voidaan antaa esimerkiksi rahanpesuasetuksen säännösten rikkomisesta, kuten tehostettua tuntemismenettelyä koskevien tarkempien säännösten rikkomisesta.

[59] Rahanpesulaki 7 luku 3 § 2 momentti.
[60] Rahanpesulaki 8 luku 2 §.

Seuraamusmaksu on vakavin hallinnollinen seuraamus. Se voidaan määrätä pääasiassa silloin, kun asianajajan menettely tai laiminlyönti on vakava, toistuva tai järjestelmällinen. Seuraamusmaksu voidaan määrätä esimerkiksi, jos asianaja on toistuvasti jättänyt tunnistamatta asiakkaan ja todentamatta tämän henkilöllisyyden taikka laiminlyönyt velvollisuutensa huolehtia työntekijöiden riittävästä kouluttamisesta.

Seuraamusmaksua ei voida määrätä luonnolliselle henkilölle teosta tai laiminlyönnistä, joka on laissa säädetty rangaistavaksi eli kun kyseessä on rikos (*ne bis in idem -kielto*). Aluehallintovirasto voi kuitenkin määrätä seuraamusmaksun ja jättää asian ilmoittamatta esitutkintaviranomaiselle, ottaen huomioon teon tai laiminlyönnin haitallisuuden, siitä ilmenevän tekijän syyllisyyden sekä siitä saadun hyödyn ja muut tekoon tai laiminlyöntiin liittyvät seikat kokonaisuutena arvioiden. Seuraamusmaksu voidaan määrätä oikeushenkilölle määrättävän seuraamusmaksun lisäksi tai sen sijasta sellaiselle oikeushenkilön johtoon kuuluvalle henkilölle, jonka velvollisuuksien vastainen edellä mainittu teko tai laiminlyönti on. Kyseiselle henkilölle määrättävän seuraamusmaksun edellytyksenä on, että henkilö on merkittävällä tavalla myötävaikuttanut tekoon tai laiminlyöntiin. (ResL 8:3)

Seuraamusmaksun ja rikemaksun määrä perustuvat kokonaisarviointiin. Niiden määrää arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, laajuus ja kestoaika. Seuraamusmaksun osalta määrää arvioitaessa on otetta huomioon myös tekijän taloudellinen asema, menettelyllä saavutettu hyöty tai sillä aiheutettu vahinko, jos ne ovat määritettävissä, tekijän yhteistyö toimivaltaisen valvontaviranomaisen kanssa asian selvittämiseksi sekä aiemmat rahanpesulain tai sen nojalla annettuihin säännöksiin kohdistuneet rikkomukset ja laiminlyönnit. (ResL 8:5) Seuraamusmaksu ja rikemaksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

Hallinnollisen seuraamuksen määräämättä jättämisestä säädetään rahanpesulain 8 luvun 6 §:ssä ja määräämisoikeuden vanhentumisesta 8 luvun 7 §:ssä.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto julkistaa Suomen Asianajajien hallituksen esityksestä määräämäänsä rikemaksua, julkista varoitusta tai seuraamusmaksua koskevan päätöksen. Julkistettavat tiedot eivät saa sisältää tietoja asianajajan asiakkaista tai muutoin sellaisia tietoja, joiden perusteella asiakkaan henkilöllisyys tosiasiallisesti paljastuu. Tarkemmin päätöksen julkistamisesta säädetään rahanpesulain 8 luvun 8 §:ssä.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätökseen hallinnollisen seuraamuksen määräämisestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Suomen Asianajajilla on oikeus tulla kuulluksi mahdollisen valituksen johdosta.

8.3 Rikosoikeudellinen vastuu

Rikoslain 32 luku sisältää säännökset rahanpesurikoksista. Säännösten nojalla rangaistavaa on rahanpesu, törkeä rahanpesu, salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi, tuottamuksellinen rahanpesu ja rahanpesurikkomus. Erityisesti huomioitavaa on, että myös törkeästä huolimattomuudesta tehty rahanpesu on rangaistavaa tuottamuksellisena rahanpesuna. Rikoslain 34 a luku sisältää säännökset terrorismin rahoittamisesta. Säännösten nojalla rangaistavaa on terrorismirikoksen rahoittaminen, terroristin rahoittaminen ja terroristiryhmän rahoittaminen.

Rikoslakia on keväällä 2025 muutettu pakotteiden rikkomiseen liittyvien rikosten osalta siten, että lakiin on lisätty uudet säännökset pakoterikoksesta, törkeästä pakoterikoksesta, tuottamuksellisesta pakoterikoksesta ja pakoterikkomuksesta. Säännöstelyrikosta, joka aiemmin koski nimenomaan pakotteiden rikkomista, koskevia säännöksiä on vastaavasti muutettu siten, että ne eivät enää koske pakotteiden rikkomista. Uudet säännökset sisältävät joitakin merkittäviä muutoksia aiempaan sääntelyyn verrattuna.

Pakotteen rikkomisen lisäksi myös pakotteen rikkomisen yrittäminen on kriminalisoitu, eikä rikkomisen yrittämiseen sovelleta alennettua rangaistusasteikkoa. Pakotteiden rikkominen törkeästä huolimattomuudesta on rangaistavaa, jos teko koskee puolustustarvikkeiden ja kaksikäyttötuotteiden myyntiä, vientiä ja muuta vaihdantaa sekä tällaisiin tuotteisiin liittyviä palveluja. Säännöksissä poiketaan myös kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta. Pakoterikoksia koskevia säännöksiä sovelletaan Suomen kansalaisen sekä sellaiseen rinnastettavan henkilön Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen niissäkin tapauksissa, joissa teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa. Tämä tarkoittaa, että tällainen henkilö voidaan tuomita pakoterikoksesta silloinkin, kun hän on tehnyt rikoksen missä tahansa vieraassa valtiossa, esimerkiksi pakotteen kohteena olevassa valtiossa, tai millekään valtiolle kuulumattomalla alueella. Pakoterikokseen, törkeään pakoterikokseen ja tuottamukselliseen pakoterikokseen sovelletaan lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Näiden rikosten osalta yhteisösakon ylin rahamäärä on yleisestä yhteisösakon enimmäismäärästä poiketen viisi prosenttia oikeushenkilön liikevaihdosta, kuitenkin vähintään 850 000 ja enintään 40 miljoonaa euroa (HE 202/2024 vp, s. 33, 35—36, 39).

9. Vihje- tai ilmoitusjärjestelmä (whistleblowing)

9.1 Velvollisuus perustaa vihje- tai ilmoitusjärjestelmä

Asianajotoimiston, jossa **työntekijöitä on enemmän kuin viisi** (osakkaat mukaan laskettuna), on luotava rahanpesulain 7 luvun 8 §:n mukainen vihje- tai ilmoitusjärjestelmä eli niin sanottu *whistleblowing-kanava*. Toimiston palveluksessa olevilla on oltava mahdollisuus riippumattoman kanavan kautta ilmoittaa rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten epäillystä rikkomisesta. Ilmoituskanavan tulee täyttää sekä rahanpesulain 7 luvun 8 §:ssä asetetut velvoitteet että ilmoittajansuojelulain mukaiset täydentävät velvoitteet.[61] Nämä täydentävät velvoitteet koskevat esimerkiksi ilmoituksen käsittelyä, kuten vastaanottoilmoitusta ja sen antamisen määräaikaa, ilmoituksen tutkimista ja arviointia sekä palautteen antamista ilmoituksen perusteella toteutetuista toimista. Ilmoittajansuojelulaissa annetaan myös rahanpesulakia täsmällisempiä säännöksiä ilmoittajan suojelusta.[62]

Käytännössä asianajotoimiston ilmoituskanavana voi olla esimerkiksi sähköposti, postilaatikko tai kaupallinen järjestelmä, kunhan ilmoituskanavalle asetetuista vaatimuksista, kuten salassapidosta, huolehditaan. Asianajotoimiston tulee tehdä päätös, jossa nimetään ilmoituksia käsittelevät henkilöt. Ilmoitukset tulee rekisteröidä ja niihin tulee olla pääsy vain ilmoitusten käsittelijöiksi nimetyillä henkilöillä. Työntekijöitä tulee informoida mahdollisuudesta tehdä ilmoituksia sisäiseen ilmoituskanavaan, Suomen Asianajajien yleiseen ilmoituskanavaan sekä ilmoittajansuojelulain mukaiseen oikeuskanslerinviraston ylläpitämään ilmoituskanavaan.

Asianajotoimistoissa, joissa on **säännöllisesti vähintään 50 työntekijää** (osakkaat mukaan laskettuna), ilmoittajansuojelulakia noudatetaan täysimääräisesti. Näissä toimistoissa tulee rahanpesulain mukaisen sisäisen ilmoituskanavan lisäksi olla ilmoituskanava, joka täyttää ilmoittajansuojelulain mukaiset vaatimukset eli on kattavampi sen suhteen, minkä lainsäädännön rikkomisista kanavaan voi ilmoittaa. Ilmoituskanavana voidaan käytännössä käyttää yhtä kanavaa, mikäli se täyttää sekä rahanpesulain että ilmoittajansuojelulain asettamat velvoitteet.

Mikäli asianajotoimistossa on **enintään viisi työntekijää**, Suomen Asianajajien hallitus voi päätöksellään vapauttaa toimiston rahanpesulain mukaisen oman sisäisen ilmoituskanavan perustamisvelvollisuudesta, mikäli hallitus asianajotoimiston riskiarvion perusteella katsoo, että Suomen Asianajajien yleinen ilmoituskanava on riittävä. Kysymystä, onko Suomen Asianajajien yleinen ilmoituskanava riittävä, arvioidaan huomioiden asianajotoimiston koko, toiminta ja sen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Käytännössä Suomen Asianajajien hallitus on ratkaisukäytännössään noudattanut linjaa, jonka mukaan enintään viisi henkeä työllistävässä asianajotoimistossa ei tarvitse perustaa sisäistä ilmoituskanavaa, jos toimiston toimintaan ei liity erityisiä rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskejä. Päätös ilmoituskanavan perustamisvelvollisuudesta vapauttamisesta on tehty toimistoon kohdistuvan toimistotarkastuksen yhteydessä esimerkiksi uuden asianajotoimiston ns. ensitarkastuksen yhteydessä. Mikäli toimistossa on työntekijöitä, tulee heitä informoida mahdollisuudesta tehdä ilmoitus Suomen Asianajajien yleiseen ilmoituskanavaan. Ilmoittajansuojelulaki ei aseta lisävelvoitteita asianajotoimistoille, jotka on Suomen Asianajajien hallituksen päätöksellä vapautettu ilmoituskanavan perustamisvelvollisuudesta.

9.2 Rikkomusepäilyistä ilmoittaminen

Ilmoituksen tekijällä ei tarvitse olla erityistä näyttöä rikkomusepäilyn tueksi, vaan ilmoituksen tekemiseksi riittää

[61] Rahanpesulain 7 luvun 8 §:n 5 momentin mukaan menettelytavoista rikkomusepäilyistä ilmoittamiseen ilmoitusvelvollisen sisällä säädetään lisäksi Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annetussa laissa.
[62] Ilmoittajan suojelun keinoista säädetään ilmoittajansuojelulain 5 luvussa.

perusteltu epäily rikkomuksesta.[63] Ilmoituksen tekijän ja ilmoituksen kohteena olevan henkilön henkilötiedot ovat salassa pidettäviä.[64] Rahanpesulaki ja ilmoittajansuojelulaki eivät edellytä, että ilmoitus on voitava tehdä nimettömästi. Asianajotoimisto voi kuitenkin päättää mahdollistaa myös nimettömän ilmoittamisen, mutta tällöin ilmoitusten käsittelyssä tulee muistaa, että anonyyminkin ilmoituksen tekijän henkilöllisyys voi olla ilmoituksen kohteen pääteltävissä.

> Vihje- tai ilmoitusjärjestelmä muodostaa henkilötietorekisterin, jonka ylläpitoon liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä tulee noudattaa suoraan sovellettavaa yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täsmentävää ja täydentävää kansallista tietosuojalakia (1050/2018). Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti rekisteriin saa tallentaa vain väärinkäytösepäilyjen selvittämiseksi tarpeellista tietoa. Henkilötietoja käsiteltäessä on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä.[65] Ilmoituksen kohteena olevalla henkilöllä ei lähtökohtaisesti ole oikeutta tarkastaa rekisteriin tallennettuja itseään koskevia tietoja. Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.
>
> Rekisteriin tallennettuja tietoja rikkomusepäilyistä voidaan käyttää asianajotoimiston sisäisiin selvityksiin mahdollisista väärinkäytöksistä. Tarvittaessa tietoja voidaan luovuttaa viranomaisille, kuten valvontaviranomaiselle tai poliisille, niiden laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.[66]

Epäiltyä rikkomista koskevan ilmoituksen tiedot on poistettava rekisteristä viiden vuoden kuluttua ilmoituksen tekemisestä, jollei tietojen edelleen säilyttäminen ole tarpeen rikostutkinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin, viranomaistutkinnan taikka ilmoituksen tekijän tai ilmoituksen kohteena olevan henkilön oikeuksien turvaamiseksi. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus on tutkittava viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkistamisesta. Tarkistamisesta on tehtävä merkintä.[67]

9.3 Suomen Asianajajien ilmoituskanava

Rahanpesulain 7 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan myös Suomen Asianajajien tulee luoda tarkoituksenmukainen järjestelmä rahanpesulain säännösten epäillyistä rikkomuksista tehtyjen ilmoitusten vastaanottamiselle. Ilmoituksen tekeminen Suomen Asianajajille ei edellytä rikkomusepäilyn ilmoittamista asianajotoimiston sisäisesti, vaan asianajotoimiston työntekijät voivat ilmoittaa havaitsemistaan rikkomuksista aina myös suoraan Suomen Asianajajille. Suomen Asianajajien yleinen ilmoituskanava rikkomusepäilyille toimii sähköpostiosoitteen rahanpesurikkomukset@asianajajat.fi kautta ja rikkomusepäilyn voi tehdä lähettämällä sähköpostiviestin tähän osoitteeseen. Sähköpostiosoitteesta voi myös pyytää salatun sähköpostin, johon vastaamalla ilmoituksen voi toimittaa salattuna. Jos ilmoittaja haluaa tehdä ilmoituksen anonyymisti, ilmoituksen voi tehdä sähköpostista, josta ei käy ilmi ilmoittajan henkilötiedot. Mikäli asianajotoimistossa ei ole omaa ilmoituskanavaa, työntekijöitä on ohjeistettava, että heillä on mahdollisuus ilmoittaa rahanpesulain rikkomuksista käyttäen tätä Suomen Asianajajien yleistä ilmoituskanavaa.

---

[63] Työnantaja voi puuttua vahingoittamistarkoituksessa tehtyihin selkeästi perusteettomiin ilmoituksiin esimerkiksi työturvallisuuslain (738/2002) 18 §:n ja 28 §:n tarkoittamana häirintänä ja epäasiallisena kohteluna työpaikalla. Ääritapauksissa sovellettavaksi voi tulla myös esimerkiksi rikoslain 24 luvun 9 §:n säännös kunnianloukkauksesta.

[64] Raportoijan henkilöllisyys voitaisiin tarvittaessa selvittää, jos rikkomusepäilyä koskeva ilmoitus on tehty selkeästi perusteettomasti. Raportoijan henkilötietojen luottamuksellisuus voi väistyä myös silloin, jos tietojen ilmaisemisesta on säädetty muussa kansallisessa lainsäädännössä.

[65] Yleinen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdat.

[66] HE 228/2016 rahanpesulain 7 luku 8 § yksityiskohtaiset perustelut.

[67] Rahanpesulaki 7 luku 8 § 2 momentti.